

INFORMATIVNO-POLITIČKI TJEDNIK
IZLAZIO OD 1945. DO 1956.
OBNOVLJEN 2003.

HR

HRVATSKA

RIJEČ

BROJ 1011

2. RUJNA 2022. CIJENA 50 DINARA

ISSN 1451-4257

**Žigmanov i Pupovac parafirali
Deklaraciju o suradnji**

SADRŽAJ

5

Premينو subotički biskup mons.
Slavko Večerín

**Mjesna Crkva
bez pastira**

8

Obrazovanje
Opet iznova

12

Prof. dr. sc. Milica Solarević,
izvanredna profesorica na PMF-u
Univerziteta u Novom Sadu

**Nepovoljna demograf-
ska perspektiva etnič-
kih grupa u Vojvodini**

20

Bunaričko proštenje
**U pohode Majci
savršene ljubavi**

30

Mikini dani u Bregu
Zrcalo duše šokačke

40

Etnokamp Hrvatske čitaonice
Pet dana za 5

OSNIVAČ:

Hrvatsko nacionalno vijeće

IZDAVAČ:

Novinsko-izdavačka ustanova
Hrvatska riječ, Trg cara Jovana Nenada 15/II,
24000 Subotica

UPRAVNI ODBOR:

Josip Stantić (zamjenik predsjednika), Brani-
mir Kuntić, Dragan Muharem, Marko Tucakov,
Krunoslav Đaković, Josip Dumendžić, Tomislav
Vuković i Karolina Bašić

RAVNATELJ:

Ladislav Suknović
e-mail: direktor@hrvatskarijec.rs

GLAVNA I ODGOVORNA UREDNICA:

Zlata Vasiljević (urednica@hrvatskarijec.rs)

REDAKCIJA:

e-mail: desk@hrvatskarijec.rs
Ivana Petrekanić Sič
(koordinatorka dopisne službe)
dr. sc. Jasminka Dulić
(novinarka, urednica političke rubrike)
Željka Vukov
(novinarka, urednica društvene rubrike)

Davor Bašić Palković
(novinar, urednik rubrike kultura)
Ivan Ušumović
(novinar, urednik sportske rubrike)
Zvonko Sarić
(novinar)
Jelena Dulić Bako
(novinarka)
Suzana Darabašić
(novinarka dopisništva Srijem)

LEKTOR:

Zlatko Romić

TEHNIČKA REDAKCIJA:

Thomas Šujić (tehnički urednik)
Jelena Ademi (grafička urednica)

FOTOGRAFIJE:

Nada Sudarević

ADMINISTRACIJA:

Branimir Kuntić
Ljubica Vujković-Lamić (tajnice@hrvatskarijec.rs)
Zdenka Sudarević (distribucija@hrvatskarijec.rs)
KOMERCIJALISTICA:
Mirjana Trkulja (komercijala@hrvatskarijec.rs)

TELEFON: ++381 24/55-33-55;

++381 24/55-15-78;

++381 24/53-51-55

TEKUĆI RAČUN: 325950060001449230

E-MAIL: ured@hrvatskarijec.rs

WEB: www.hrvatskarijec.rs

TISAK: Rotografika d.o.o., Subotica

List je upisan u Registar javnih glasila

Agencije za privredne registre Republike Srbije

pod registarskim brojem: NV000315

COBISS SR-ID 109442828

CIP - Katalogizacija
u publikaciji Biblioteka
Matice srpske, Novi Sad
32+659.3(497.113=163.42)

Skeniraj
i preuzmi
aplikaciju

Velika škola – život

Kada se sve posloži u jednom danu, kada imamo u isto vrijeme razloga za radost i tugu, shvatimo da je sve to ona »velika škola« zvana život. Tako će ovogodišnji 1. rujna ostati upamćen po isprepletenim osjećajima radosti (prvašića), tuge (ukopa) i proslave (Dan Grada Subotice). Previše za jedan dan.

Nakon nepune dvije godine biskupstva mons. **Slavka Večerina** Subotička biskupija ostala je bez pastira, koji je bio tek treći biskup ove mjesne Crkve. Imao je planove, želje, volju... ali iznad naših ljudskih planova tu su Božji, pa se tome ne možemo, niti smijemo protiviti. Crkva je doživjela i preživjela puno više nego bilo koji pojedinac, tako neće ni sada stati, ali je s ljudske i vjerničke strane tužno saznanje da više nema biskupa. Do imenovanja drugoga proći će još dosta vremena, bar tako kažu oni koji se razumiju, ali to svakako nije na nama. Niti ćemo imenovati niti biti imenovani.

U svom ovom sivilu i tuzi ima i radosti. Tko bi bio bolji nositelj radosti od djece? Bezbrižni i sretni, jer su stasali za školu, jer će učiti čitati i pisati, računati, jer će se moći igrati i družiti, dijeliti užinu, svađati se i koškati, pa ponovno pomiriti... Sve su to jednostavne, svakidašnje radosti kojima smo se mi odrasli zaboravili radovati. Zaboravili smo stati, porazgovarati, veseliti se malim, jednostavnim stvarima. Ali nije ni čudo, kada treba ispratiti sve »nove radosti« poput povećanja cijena, štednje električne energije, promišljanja kako i s čim se grijati kada nas i Sunce napusti. Kako opremiti »nositelje radosti« za novu školsku godinu? A tek za predstojeću jesen, zimu...? Pa i sve nabrojano, a vjerujem da bi svatko imao što pridodati, nije neko opravdanje, jer za osmijeh, iskreni stisak ruke, pa i zagrljaj ne treba puno. Stoga bismo mogli, bar ponekad, priuštiti si taj »luksuz« pa one jednostavne, male stvari, učiti od djece. Jer, imali bismo što.

Ž. V.

Gradonačelnik Zagreba Tomašević primio Žigmanova

Gradonačelnik Zagreba **Tomislav Tomašević** primio je u utorak, 30. kolovoza, predsjednika DSHV-a **Tomislava Žigmanova**. Na sastanku je razgovarano o iskustvima Grada Zagreba u uključivanju manjina u politički život grada, te o položaju Hrvata u Srbiji.

»Nastavljamo obogaćivati niz suradničkih kontakata s tijelima lokalne samouprave u Hrvatskoj, a ovoga puta riječ je o glavnom gradu Hrvatske – Zagrebu. Srdačno i otvoreno s gradonačelnikom Tomaševićem razgovarali smo o mnogim temama, pa i o nastavku i razvoju višegodišnje suradnje toga grada s institucijama Hrvata u Srbiji«, objavio je Žigmanov na Twitteru nakon sastanka.

Skupa sa Žigmanovim sastanku s Tomaševićem nazočili su i predsjednik Mladeži DSHV-a **Marin Piuković** te ravnatelj NIU Hrvatska riječ **Ladislav Suknović**.

H. R.

Udruga pravnika Vukovar 1991. traži od Vučića da omogući posjet Stajićevu

Predstavnici Udruge pravnika *Vukovar 1991.* i euro-parlamentarac **Predrag Fred Matić** Veleposlanstvu Srbije predali su pismo u kojem se poziva da se bivšim logorašima omogući posjet logoru Stajićevo, sukladno ranijem obećanju srbijanskog predsjednika **Aleksandra Vučića**, prenosi *Hina*. Pismo su predstavnici Veleposlanstva predali **Zoran Šangut**, predsjednik udruge i bivši logoraš u Stajićevu, njegov zamjenik **Pero Kovačević** te Matić, također bivši logoraš.

U pismu se srbijanskog predsjednika poziva da, sukladno sastanku iz srpnja 2016., kad su s Vučićem razgovarali Šangut i Kovačević, izvrši njegovo obećanje o omogućavanju posjeta Stajićevu i postavljanje spomen ploče.

Taj se sastanak održao pod posredovanjem zastupnika u Bundestagu **Josipa Juratovića**, a Kovačević je u petak rekao da je Vučić, osim što je rekao da će i sam doći u Stajićevo, najavio da će tamo pozvati i tadašnju njemačku kancelarku **Angelu Merkel**.

Kovačević je kazao kako je u ime udruge s Vučićevim savjetnikom **Veranom Matićem** već usuglasio sve detalje službenog protokola posjeta, no da je službena Srbija sve otkazala tjedan dana prije planiranog događaja.

»U mojoj garaži već 13 godina stoji mramorna ploča i znam se gorko našaliti: 'sva sreća da je mramorna i da neće istrunuti'«, rekao je Matić u petak.

»No mi ne odustajemo od toga da jednog dana postavimo tu spomen ploču i da se na dostojanstven način ljudima koji su tamo bili, a posebno onima koji su tamo stradali, može zapaliti svijeća i položiti cvijeće«, dodao je. Na Srbiji je idući korak, poručio je eurozastupnik koji je bio zatočen u Stajićevu.

Šangut je rekao da udruga već 14 godina gotovo svake godine traži obilježavanje mjesta stradanja ne samo za Hrvate, nego i Srbe i sve druge koji su tamo bili zlostavljani i mučeni. Pomaka, međutim, nema.

»Mi za ono što se dogodilo ne krivimo sav srpski narod, niti smo ga ikad krivili, ne krivimo sve Srbe, Vojvođane, Zrenjanince, nego tadašnju političku vrhušku i vrh JNA koji su to organizirali«, rekao je Matić. Svako pomirenje počinje priznanjem, zaključio je europarlamentarac.

»Mogu vas samo podsjetiti da se u predmetu 'Milošević' u Haagu bavilo pitanjem logora, poglavito Stajićeva, gdje je bilo utvrđeno da je ubijeno 17 zatočenika, dok se prema optužnici DORH-a za predmet logora protiv **Vasiljevića** i ostalih govori da je u logorima ubijeno najmanje 19 zatočenika hrvatskih branitelja i normalno očekujemo postupanje srbijanskog pravosuđa«, naglasio je Pero Kovačević.

U rujnu nova Vlada

Mandatarka za sastav nove Vlade Srbije **Ana Brnabić** izjavila je 28. kolovoza kako vjeruje da će Vlada biti formirana u rujnu i dodala kako će u Vladi sigurno biti **Siniša Mali**, **Miloš Vučević**, **Ivica Dačić**, ali kako još nije vrijeme da se o kadrovima govori u javnosti.

Prema njenim riječima, u budućnosti je najvažnije da Srbija ima jedinstvo, posvećenost i snagu.

Prethodno je predsjednik Srbije **Aleksandar Vučić** najavio u svom obraćanju 27. kolovoza kako očekuje formiranje Vlade u narednih dvadesetak dana. On je najavio da će potpredsjednik Vlade biti gradonačelnik Novog Sada **Miloš Vučević**, dok će **Ivica Dačić** iz SPS-a, osim važnog ministarskog mjesta i zamjenika predsjednika Vlade, biti i koordinator službi sigurnosti.

Vučić je rekao kako je odluka bila komplicirana i složena te da Brnabić neće imati pun mandat već će biti promjene Vlade u 2024.

Premينو subotički biskup mons. Slavko Večerín

Mjesna Crkva bez pastira

Nakon kratke i teške bolesti, biskup Subotičke biskupije mons. **Slavko Večerín** preminuo je 26. kolovoza okrijepljen svetim sakramentima u 66. godini života, 40. godini svećeništva i 2. godini biskupstva. Nepune dvije godine otkako je imenovan i zaređen za biskupa nisu bile dovoljne da sve ciljeve i planove ostvari, ali kako su brojni svećenici, njemu bliski, komentirali – »i ovako je uradio puno«.

Mons. Večerín rođen je 6. lipnja 1957. godine u Subotici, gdje je nakon osnovne škole završio subotičku Gimnaziju, te je kao bogoslov od 1976. do 1983. boravio na odgoju u Nadbiskupijском bogoslovnom sjemeništu u Zagrebu, a pohađao filozofsko-teološki studij na KBF-u. Za svećenika Subotičke biskupije zaređen je 14. kolovoza 1983. godine, a prve dvije godine djelovao je kao župni vikar u župi Presvetog Trojstva u Somboru, te je u ljeto 1985. imenovan upraviteljem župe sv. Pavla u Baču. Potom je 1991. godine premješten u Suboticu, gdje je obnašao službu duhovnika u Malom sjemeništu *Paulinum* i arhivara Biskupskog ordinarijata. U periodu od 1994. do 2006. godine vršio je službu tajnika Subotičke biskupije. Bio je župnik u župi sv. Petra i Pavla u Bajmaku od 1998. do 2008. godine, a potom od 2011. do 2016. u župi Marija Majka Crkve u Subotici, te je ujedno i rektor svetišta *Bunarić*. Od 2016. godine do biskupskog imenovanja bio je župnik župe Uzvišenja sv. Križa u Somboru. Službu generalnog vikara Subotičke biskupije obnašao je od 2005. do 2020., a u dva mandata je bio članom Zbora savjetnika. Bio je član Liturgijskog vijeća

Biskupske konferencije SR Jugoslavije, a potom i Međunarodne biskupske konferencije sv. Ćirila i Metoda. Titulom naslovnog opata akošmonoštorske opatije Blažene Djevice Marije imenovan je 15. veljače 2004., a prelatom Njegove Svetosti 16. siječnja 2006. godine. Subotičkim biskupom imenovan je 8. rujna 2020. godine, a za biskupa je zaređen 14. studenoga iste godine kad je i preuzeo upravu Subotičke biskupije.

Ubrzo nakon toga, točnije za Božić iste godine (2020.), razgovarali smo s biskupom. Donosimo dio iz intervjuja:

Iako imate dugogodišnje svećeničko iskustvo, pa i iskustvo biskupovog tajnika, nitko Vas nije učio kako biti biskup. Što je ono što Vam se čini važnim postići, te koji su prioriteti Vaše biskupske službe?

»Stvarno me nitko nije učio biti biskupom, niti se itko od svećenika uči biti biskup. I moje imenovanje za biskupa je za mene bilo iznenađenje. I to veliko iznenađenje. Kada dođe predstavnik apostolske nuncijature i donese papino pismo i kaže: izvolite, vi ste novi biskup. I onda? Onda na vas padne i nebo i Mjesec i sva nebeska tijela. Zapravo niste spremni za to. Kada se studira teologija, kroz bogosloviju se uči, sprema za službu svećenika, za to zvanje. Jedva čekaš sam čin ređenja. Dobro se sjećam kako sam čekao da me biskup **Zvekanović** zaredi, da krenem u pastvu da 'spašavam svijet'. A ovdje je veliko iznenađenje i strah. Rekao bih velika uplašenost, to ste mogli primijetiti kada je bilo očitovanje. Što bi bili prioriteti? Želim biti na pomoć svećenicima. Kad sam imenovan za biskupa pitao sam se koja je sada moja župa, tko su sada moji vjernici? Može se lako odgovoriti – svi su moji vjernici, a prije svega svi su Isusovi vjernici. Ali tko su onako moji? Onda mi je došlo da su moji vjernici sada svećenici. Kao župnik sam trebao biti na pomoć vjernicima, a sada trebam biti u prvome redu, na pomoć svećenicima. Olakšati im, razumjeti ih, pohvaliti ih, izgrditi ih i biti onaj koji će im pomoći, da ovaj put navješćivanja Božje riječi možemo zajedno prijeći. Da mi budemo svjetlo drugim ljudima, kojima smo poslani«, rekao je tada biskup.

Preminućem mons. Večerina, trećeg biskupa Subotičke biskupije, stolica dijecezanskog biskupa postala je prazna. Iz tog razloga katedralni župnik mons. **Stjepan Beretić**, kao najstariji član Zbora savjetnika, sazvao je izvanrednu sjednicu 29. kolovoza i na njoj je prema predviđenom Zakoniku kanonskog prava izabran dijecezanski upravitelj Subotičke biskupije preč. **Ferenc Fazekas**, koji će vršiti ovu službu dok Sveta stolica ne imenuje novoga biskupa.

Ž. V.

Parafirana Deklaracija o suradnji Hrvata iz Srbije i Srba iz Hrvatske

Bolja suradnja kao obveza

U Deklaraciji posebno naglašavaju da, kao manjine u obje države, upozoravaju na činjenicu da svaki akt prijetnje ili agresije većine prema njima kao manjini dovodi u opasnost zajednicu u onoj drugoj državi

Povodom održavanja petnaestog znanstvenog skupa »Srpsko-hrvatski odnosi« u Golubiću (obrovačkom) u Hrvatskoj predsjednik Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini **Tomislav Žigmanov** i predsjednik Samostalne demokratske srpske stranke **Milorad Pupovac** parafirali su Deklaraciju o suradnji Srba iz Hrvatske i Hrvata iz Srbije, prenio je tjednik srpske nacionalne manjine u Hrvatskoj *Novosti*.

Dokument će, kako je najavljeno, potvrditi tijela jedne i druge zajednice (političke stranke) na svojim tijelima, unutar demokratskog procesa.

Uzajamna potpora

U Deklaraciji se politički predstavnici Hrvata u Srbiji i Srba u Hrvatskoj obvezuju da će, polazeći od specifičnosti dviju zajednica, u svrhu zajedničkog interesa i boljeg međusobnog razumijevanja, raditi na uzajamnoj potpori i boljim odnosima između dviju država s ciljem još tješnjeg povezivanja Hrvatske i Srbije.

Potiču se države u kojima žive, umjesto obnavljanja sukoba, na suradnju u cilju prosperiteta svih građana što podrazumijeva rješavanje svih postojećih i mogućih otvorenih pitanja kroz dijalog, razumijevanje i poštovanje međunarodnog prava u Hrvatskoj i Srbiji, kao i uspostavljanje najviših standarda zaštite manjinskih zajednica.

»To također podrazumijeva dosljednu primjenu i provođenje svih važećih zakona koji se tiču ljudskih i manjinskih prava, preuzetih međunarodnim obavezama, međunarodnih ugovora i bilateralnih sporazuma«, piše u Deklaraciji.

Osuda propagiranja mržnje

Deklaracija je parafirana i na hrvatskom i na srpskom jeziku, kao i na ćirilici i na latinici.

»Prava Srba u Hrvatskoj ne mogu biti nevažna komponenta. Budući da su države opterećene drugim odnosima, smatrali smo potrebnim da istaknemo nužnost suradnje i pozovemo dvije zemlje da krenu u tom smjeru.

Na temelju tog programa dobit ćemo konkretne oblike i političkih odnosa Srbije i Hrvatske«, kazao je Pupovac za *Novosti*.

Na novinarsko pitanje dodao je da sadašnje okolnosti niti su išle, niti idu, na ruku suradnje Hrvatske i Srbije.

»Ali nema nikakve sumnje da politike u Zagrebu i Beogradu nisu izolirale prostor suradnje između Hrvatske i Srbije, bilo od unutarnjopolitičkih bilo vanjskopolitičkih. Mislimo kako je sada moment da započne zaštita ovog prostora i suradnje između Hrvatske i Srbije«, istaknuo je Pupovac.

»Deklaracija je posljedica naše višegodišnje plodne suradnje, koja u sebi sadržava sve što smo i do sada činili. Važan je to korak prema daljnjem proširivanju naših namjera. Vjerujem da će ova imati pozitivne posljedice, ne samo za ove dvije zajednice nego i šire kada su u pitanju politike međudržavnih odnosa«, kazao je Žigmanov.

Gostujući na *N1* Žigmanov je rekao: »Samo smo stavili parafe, treba proći verifikaciju. Tražit ćemo partnere u vlasti u Srbiji i u Hrvatskoj. U Subotici je 2016. godine već potpisana jedna deklaracija, potpisali su je tadašnja predsjednica **Kolinda Grabar Kitarović** i predsjednik Vlade **Aleksandar Vučić**, jedan dio pitanja se tiče i statusa društvenih zajednica, pitanje nestalih je druga točka. Možemo dati impuls da se nametnu ta pitanja i počnu

se razrješavati. Mi koji trpimo posljedice neriješenih pitanja ne možemo se miriti s takvom situacijom i pokušavat ćemo staviti na stol ono što nije trenutno«.

Tijekom skupa sudionici su se bavili temama vezanim za heroizaciju i političkim mitovima na prostorima Hrvatske i Srbije, a govorilo se i o poticajima EU-a kako bi se potakao ruralni razvoj Dalmacije. Uz znanstvenike, na skupu su prisustvovali predstavnici DSHV-a i SDSS-a, kao i drugi politički predstavnici Srba iz Hrvatske i Hrvata iz Srbije, te lokalni dužnosnici.

Skup su organizirali Udruga za povijest, suradnju i pomirenje iz Golubića (obrovačkog) i Centar za istoriju, demokratiju i pomirenje iz Novog Sada.

J. D.

Mi, politički predstavnici Srba u Hrvatskoj i Hrvata u Srbiji, polazeći od specifičnosti položaja dviju zajednica na prostorima na kojima žive, a u svrhu djelovanja u pitanjima od zajedničkog interesa, kao i boljeg međusobnog razumijevanja, uzajamne podrške i boljih odnosa između Hrvatske i Srbije, potpisujemo

DEKLARACIJU O SURADNJI SRBA IZ HRVATSKE I HRVATA IZ SRBIJE

Uzimamo u obzir potrebu još tješnjeg međusobnog povezivanja na dobrobit obiju naših zajednica i obiju naših država – Srbije i Hrvatske.

Polazimo od potrebe suživota, međusobne pomoći i zajedničke, europske perspektive ravnopravnih naroda i država.

Suglasni smo zajedno raditi na boljim odnosima dvaju naroda, kako u našim dvjema državama, tako i na širem prostoru, te surađivati u svim područjima od zajedničkog interesa.

Suglasni smo raditi na planu stvaranja uvjeta za bolji život i zaštitu prava, kako svoje tako i druge partnerske zajednice.

Obvezujemo se na unaprjeđenje dosadašnje suradnje u svim područjima društvenog, političkog, privrednog, kulturnog i sportskog života na korist naših zajednica i država u kojima živimo.

Ovom Deklaracijom potičemo države u kojima živimo da se umjesto obnavljanju sukoba napokon okrenu suradnji u cilju prosperiteta svih njihovih građana, a time i razvoja naših dviju zajednica. To podrazumijeva rješavanje svih postojećih i mogućih otvorenih pitanja kroz dijalog, razumijevanje i poštovanje međunarodnog prava u Hrvatskoj i Srbiji, kao i uspostavljanje najviših standarda zaštite manjinskih zajednica. To također podrazumijeva dosljednu primjenu i provođenje svih važećih zakona koji se tiču ljudskih i manjinskih prava, preuzetih međunarodnih obveza, međunarodnih ugovora i bilateralnih sporazuma.

Osudujemo svaki oblik iskazivanja i propagiranja mržnje prema pripadnicima druge nacije i druge države, veličanja ili negiranja zločina koje su počinili pojedinci ili grupe prema pripadnicima drugog naroda, posebno naroda koje predstavljamo.

Ponovno podsjećamo na činjenicu da su Srbi danas manjina u Hrvatskoj, a Hrvati u Srbiji, te da svaki akt prijetnje ili agresije prema manjinskoj zajednici u jednoj državi od strane većine, dovodi u opasnost manjinsku zajednicu u onoj drugoj zemlji.

Potičemo svaki oblik obeštećenja žrtava ratnih sukoba i pristup uskraćenim pravima njih i njihovih obitelji, kao i nepristranu, otvorenu i na međunarodnim obvezama zasnovanu suradnju u pitanjima suđenja za ratne zločine i pitanjima nestalih osoba, i hrvatske i srpske nacionalnosti, rukovodeći se pri tome primarno humanitarnim motivima i pristupom.

Potpisujemo ovu Deklaraciju u Golubiću (obrovačkom), kao mjestu suradnje i povezivanja znanstvenika i političara u kojem se petnaest godina zaredom organiziraju međunarodni znanstveni skupovi o srpsko-hrvatskim odnosima, obnovi međusobnog povjerenja i pomirenju.

Ovu deklaraciju potpisujemo na dva ravnopravna pisma i jezika – na srpskom jeziku i ćirilničnom pismu i hrvatskom jeziku i latiničnom pismu.

prof. dr. sc. Milorad Pupovac
predsjednik Samostalne demokratske srpske stranke
Tomislav Žigmanov
predsjednik Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini
U Golubiću (obrovačkom), dana 25. 8. 2022. godine

Opet iznova

U ovoj školskoj godini, u cjelovitoj nastavi u osnovnoj i srednjoj školi, ukupno je 468 učenika, što je u odnosu na prošlu godinu za 14 više * Učenici prvih razreda cjelovite nastave su i ove godine dobili na dar komplet udžbenika za prvi razred, bon od 10.000 dinara za opremanje prvaša, kao i druge prikladne darove

Jučer je započela još jedna školska godina onako kako je planirano, bez odgađanja, a tim za škole pri Ministarstvu obrazovanja je naglasio kako će se pratiti epidemiološka situacija od koje će ovisiti i modeli nastave.

Pomalo već naviknuti, početak školske godine obilježio je i štrajk prosvjetnih djelatnika. Tako će u pojedinim školama (njih oko 500) početak školske godine obilježiti skraćeni sati, na 30 ili 35 minuta, u ovisnosti od škole. Ono što je još interesantno za ovu školsku godinu jest da osnovci neće imati jesenski raspust, a srednjoškolci će biti tjedan dana kraće na zimskom odmoru. I nije neki početak, ali sva sreća pa su u školskim klupama djeca koja to sve promatraju drugim očima i raduju se susretu s prijateljima, druženju, pa i učenju.

Brojne pogodnosti

Kada je u pitanju cjelovita nastava na hrvatskom jeziku, ove godine u školske klupe je sjela 21. generacija osnovaca koji se obrazuju na hrvatskom jeziku. Njih 17 upisalo je prve razrede u dvije osnovne škole: OŠ *Ivan Milutinović* – Subotica (7 učenika) i Mala Bosna (2 učenika), te OŠ *Matko Vuković* (8 učenika) u Subotici.

Srednju medicinsku školu – smjer fizioterapeut upisalo je 30 učenika, Politehničku školu – smjer fotograf njih 22, dok je u prvi razred Gimnazije *Svetozar Marković* – opći smjer upisano šestoro učenika. U ovoj školskoj godini, u cjelovitoj nastavi u osnovnoj i srednjoj školi, ukupno je 468

učenika, što je u odnosu na prošlu godinu za 14 više.

Za nastavu na hrvatskom jeziku odlučili su se i mališani u Sonti i Monoštoru, njih petero, koji će pohađati područnu Glazbenu školu *Petar Konjović* iz Sombora.

Učenici prvih razreda cjelovite nastave su i ove godine dobili na dar komplet udžbenika za prvi razred, bon od

10.000 dinara za opremanje prvaša, kao i druge prikladne darove. Osim prvaša, pogodnosti će i u ovoj školskoj godini imati i drugi učenici.

»Prijevoz učenika od kuće do škole i obrnuto i dalje ostaje na tri linije i pokriva sve potrebne strane grada. Rute se u ovisnosti od potrebe svake školske godine mijenjaju. Osim prijevoza u nižim razredima, tu su i autobusne karte za učenike koji putuju iz prigradskih naselja, a sve to je osigurano zahvaljujući općinama Vukovarsko-srijemske županije«, kaže predsjednica Odbora HNV-a za obrazovanje **Margareta Uršal**.

Za sve učenike cjelovite nastave osigurani su udžbenici po simboličnoj cijeni od 1.000 dinara za osnovne i oko 4.000 dinara za srednje škole koju plaćaju roditelji, a ostale troškove snosi Hrvatsko nacionalno vijeće i HPD *Bela Gabrić*. Od ove školske godine također je osigurano da treće i svako naredno školsko dijete ne plaća niti simboličnu cijenu.

Kao i sve drugo, tako su ove godine poskupjeli i udžbenici, pa i školski pribor, te komplet udžbenika za niže razrede iznosi od 8.000 do 9.000 dinara, dok komplet za

više razrede iznosi od 15.500 do preko 18.000 dinara. Na spomenute brojke je potrebno dodati još bilježnice, ravnala i ostali školski pribor. Ako uzmemo primjer da u obitelji ima troje djece, onda je ovo, priznat ćete, itekako velika financijska pomoć.

Izvanastavne aktivnosti

Ovoga ljeta za učenike cjelovite nastave, ali i one koji pohađaju izborni predmet Hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture organizirane su brojne izvanastavne aktivnosti. Na pitanje koliko one utječu na upis djece u osnovnu i srednju školu, Uršal je odgovorila:

»Mislim da izvanastavne aktivnosti nemaju izravan utjecaj na upis učenika, jer roditelji najčešće u prvom razredu osnovne škole, kada su djeca još mala, ne razmišljaju o tom gdje će, kada i s kim putovati, ali za one učenike koji su upisani sigurno sam da im je to motivirajuće, nagrada i kruna obrazovanja. Počevši od onih bližih destinacija, pa sve do male ili velike maturalne ekscurzije. Kada je u pitanju srednja škola, mislim da te aktivnosti imaju više utjecaja na upis nego li kod osnovaca«, priča Uršal i dodaje: »Roditelji prvaša su više fokusirani na kvalitetu nastave, da dijete ne bude izdvojeno, da ima dobrog prijatelja, kao i tko će biti nastavni kadar. Svjedoci smo da je proteklih godina upravo to prijateljstvo iz vrtića bilo presudno oko upisa. Roditelji misle da će dijete tako imati sigurnost jer mu je tu prijatelj, ali djeca se lako pri-

lagode i stvore nova prijateljstva u školi, koja duže traju, a prave prijatelje možda upoznaju tek u srednjoj školi«, pojašnjava Margareta Uršal i najavljuje kako će se ove školske godine formirati savjet roditelja pri HNV-u.

Naime, nakon aktiva odgojitelja, učitelja i nastavnika hrvatskog jezika, te sastanka sa svim razrednicima delegirat će se predstavnik svakog odjela na hrvatskom jeziku u svim školama koji će biti »glas« roditelja.

»Savjet roditelja je savjetodavno tijelo od koga očekujemo proaktivan pristup. Želja nam je skupa s roditeljima unaprijediti sustav obrazovanja na hrvatskom jeziku, osluškivati potrebe. Svaka škola i svaki odjel će imati po jednog predstavnika, što će također doprinijeti da svaka informacija sasvim sigurno stigne do svakog roditelja.«

Hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture je izborni predmet i na početku svake školske godine se roditeljima ponudi anketa, no, po riječima Margarete Uršal, posljednjih godina je ovaj predmet izučavalo oko 500 učenika diljem Vojvodine, a kako će biti ove godine, predstoji nam tek vidjeti.

Vrtići i stručna usavršavanja

Velika potražnja slobodnog mjesta jest u vrtićima u kojima se program odvija na hrvatskom jeziku. U Subotici ima samo dva takva vrtića, a svjedoci smo da u njima ima upisane i djece koja nisu pripadnici hrvatskog naroda, ali je kvaliteta bila presudna.

»Veliki su pritisci, osobito na vrtiće *Marija Petković – Biser* i *Sunčica*. Stoga se u narednom periodu planira proširenje postojećih kapaciteta. U listopada trebaju početi radovi na rušenju, a potom i zemljani radovi za nove jaslince u sklopu vrtića *Marija Petković – Sunčica*, te se planira i proširenje kapaciteta u Tavankutu, gdje je potreba za vrtićem – odnosno cjelodnevnom boravkom djece. To su potrebe roditelja sada, a vjerujemo da će to kasnije biti presudno i za upis djece u cjelovitu nastavu, te da ćemo tako pokrenuti i na neki način oživjeti hrvatske odjele i u Tavankutu«, kaže Uršal.

U ovoj školskoj godini u vrtiće na hrvatskom jeziku ukupno je upisano 138 mališana. Tu spadaju vrtići *Marija Petković – Sunčica* (62) i *Biser* (vrtić i jaslince 54), te *Petar Pan* (15) u Tavankutu i vrtić pri OŠ *Vladimir Nazor* u Đurđinu (7). Od spomenute brojke, njih 28 su predškolci.

Osim djece i brojnih izvannastavnih aktivnosti, tijekom ljeta se usavršavao i nastavni kadar.

Stručni skup za učitelje u nastavi na hrvatskom jeziku izvan sustava Ministarstva znanosti i obrazovanja održan je u Dubrovniku od 22. do 26. kolovoza, a na njemu je sudjelovalo i 14 nastavnika, odnosno odgojitelja, učiteljica, nastavnika i profesora. Tema ovogodišnjeg stručnog skupa bila je »Hrvatski narodni preporod – 150. obljetnica smrti Ljudevita Gaja, Petra Preradovića i Dimitrija Demetera«, a Margareta Uršal ga je prokomentirala kao savršeno organiziranog.

»Kompletan program je bio sjajno organiziran. Izuzetna predavanja i sjajni predavači, a u slobodno vrijeme smo imali priliku posjetiti i obići brojne znamenitosti. Tako smo obišli Dubrovnik, kuću **Ivana Gundulića**, u Cavtatu smo obišli kuću jednog od najvećih hrvatskih slikara **Vlahe Bukovca**, te se tako upoznali i s njegovim životom i radovima«, priča Uršal.

Kapital je u mladima

Iako akademci imaju još mjesec dana odmora, bar kada su u pitanju brucoši ili oni koji su očistili prethodnu godinu, valja spomenuti kako će ove akademske godine njih šestero otići na studij u Hrvatsku, a točan broj studenata koji će studirati u Srbiji nije poznat.

»Točna brojka studenata koji studiraju u Hrvatskoj je poznata, jer su se ti učenici prijavljivali i upisivali na fakultete preko Hrvatskog nacionalnog vijeća. Nedavno smo imali susret studenata koji su pripadnici hrvatske zajednice, a studiraju u Srbiji, no njih su došli podržati i studenti koji studiraju u Hrvatskoj. To je zaista bio izuzetan skup, prisustvovati takvoj energiji mladih ljudi koji su u stvari pokretači svega, divan je osjećaj. Oni su nositelji promjena u društvu, pa tako i u našoj zajednici i mislim da se na njih trebamo oslanjati i osluškivati njihove potrebe. Imamo veliki kapital u njima i mislim da toga trebamo biti svjesni i koristiti ga, jasno u pozitivnom smislu«, kaže Uršal.

Po njenim riječima, neki od studenata su već osigurali sebi smještaj (studentski dom), a za one koji ga još nisu dobili pisat će se zamolbe i odraditi sve što je potrebno kako bi imali osiguran studentski dom, koji je, kako je Uršal naglasila, velika olakšica roditeljima.

Upravo ti studenti koji studiraju bilo u Srbiji ili Hrvatskoj su generacije učenika koji su prošli bar jedan ciklus obrazovanja na hrvatskom jeziku, a to je dovoljno svjedočanstvo za buduće generacije da se nakon završenog obrazovanja na hrvatskom jeziku studij može nastaviti u bilo kojoj od spomenutih zemalja.

Ž. V.

Održan treći sastanak poljoprivrednika s gradonačelnikom Subotice Stevanom Bakićem

Na konferenciji za tisak u četvrtak, 25. kolovoza, nakon trećeg sastanka predstavnika poljoprivrednika **Miroslav Matković** je ukratko iznio sažetak tema o kojima se diskutiralo, kao i rezultate samog sastanka.

»Treći sastanak je prošao vrlo dobro, zadovoljni smo načinom kako nas je gradonačelnik primio. Nastavljamo i

dalje pričati o našim problemima, gradonačelnik razumije našu situaciju i želi nam pomoći, a danas smo počeli razmatrati moguća rješenja problema. Što se tiče formiranja komisije, dalji koraci nisu mogući sve dok se ne formira republička Vlada. Počeli smo umjesto toga razgovarati što je moguće učiniti na lokalnom nivou kako bismo mogli krenuti u jesensku sjetvu, a to je našim poljoprivrednicima najbitnije u ovom trenutku. Dobili smo ponudu za reprogram duga, ali smo je odbili, jer želimo pomoć odmah na jesen. Trebamo se glede toga uskladiti kako bi ta pomoć došla i kome, budući da suša nije bila jednaka na svim parcelama«, rekao je Matković.

Na pitanje je li se raspravljalo o konkretnim vidovima pomoći od strane lokalne samouprave, Miroslav Matković je odgovorio kako je potrebno organizirati sastanak poljoprivrednih udruga sljedećeg tjedna i dogovoriti se o zajedničkom iznošenju stavova, budući da nije efikasno ići u širinu već je potrebno fokusirati snagu na konkretnija rješenja.

»Sljedećeg tjedna ćemo opet imati sastanak s gradonačelnikom, nije još dogovoreno kada, ali smo u kontaktu. Moram napomenuti da su prestali šumovi u komunikaciji s gradonačelnikom, kontakt i suradnja između nas su postale odlični, počinjemo skupa raditi na rješavanju spornih stavki i na lokalnoj razini, a to je ono zbog čega smo i došli.«

Budući da proglašenje elementarne nepogode zbog suše, čime bi se moglo djelovati u smjeru ukidanja odvodnjavanja za ovu godinu, nije pod ingerencijom lokalne samouprave, Matković je rekao kako se čeka na formiranje Vlade za nastavak pregovora u tom smjeru.

I. U.

Kupljena oprema za televizijsku emisiju

Prekogranični projekt »Televizijski program 'Hrvatska rič iz Vojvodine'« u kojem sudjeluju medijske kuće VTV D.O.O iz Vinkovaca i NIU *Hrvatska riječ* iz Subotice dobio je sredstva (130.000 kuna) na natječaju Ministarstva regionalnog razvoja i fondova EU Republike Hrvatske.

Od svoga dijela sredstava (90.000 kuna) NIU *Hrvatska riječ* kupila je televizijsku opremu (kameru, mikrofone, stalke...), pa će emisija uskoro biti obogaćena priložima snimljenim na terenu u Vojvodini.

»Hrvatska rič iz Vojvodine« emitira se na Vinkovačkoj televiziji petkom od 21,45 sati, premijerno svakog drugog petka.

Prof. dr. sc. Milica Solarević, izvanredna profesorica na Prirodno-matematičkom fakultetu Univerziteta u Novom Sadu, Departmanu za geografiju, turizam i hotelijerstvo

Nepovoljna demografska perspektiva etničkih grupa u Vojvodini

Intervju vodila: Jasminka Dulić

»**M**otiv za studij geografije postoji od momenta kada sam se upoznala sa sadržajem geografije i shvatila da je to znanost koja proučava svaki segment čovjekovog života (i fizički i društveni). PMF sam upisala 2005. godine, diplomirala 2009. godine, master obranila 2010. godine, a doktorsku disertaciju 2016. godine, s prosjekom 10.00 na svim razinama studija, što me je sigurno na neki način opredijelilo za nastavak usavršavanja kroz znanost i nastavu na ovoj instituciji«, kaže dr. sc. **Milica Solarević**, koja je od travnja ove godine u zvanju izvanredne profesorice za uže znanstveno područje društvena geografija.

Njeno polje interesiranja i istraživanja usko prati društvene promjene, a fokus je na demografskim trendovima (fertilitet, bračnost, starenje stanovništva, međugeneracijska solidarnost i migracije), kao i na povezanosti demografskih struktura s turizmom i usklađivanju demografskih struktura s trendovima razvoja informacijskih tehnologija. »To su teme kojima ću se baviti i u budućnosti i u okviru njih ću raditi na budućim projektnim aplikacijama brojnih EU i nacionalnih fondova, zajedno s kolegama sa svoje institucije i inozemnim partnerima«, kaže dr. sc. Solarević. S njom smo razgovarali o demografskim promjenama u Vojvodini.

► **U svom radu *Perspektiva demografskog razvoja etničkih grupa u Vojvodini do 2050. godine* navodite kako je Vojvodina u posljednja tri stoljeća jedna od etnički najheterogenijih regija u Europi. Multietničnost Vojvodine se često navodi kao njeno bogatstvo, međutim evidentno je da ta raznolikost sve više nestaje. Koji su glavni pravci promjena etničke strukture Vojvodine u posljednjih 150 godina?**

Multietničnost i multikulturalnost jesu karakteristike AP Vojvodine koje je svrstavaju među jedinstvene u Europi, a historijski gledano i u svijetu. To je neprocjenjivo društveno bogatstvo, ali kada se promatra statistič-

ki, neke projekcije pokazuju negativne trendove. To se prije svega odnosi na etničke grupe koje su zastupljene malim udjelom u ukupnom stanovništvu, pa zbog nepovoljnih demografskih trendova njihov identitet »na papiru« nestaje. Ipak, postoji niz primjera koji pokazuju kako i manje zastupljene etničke grupe gledano u postotcima itekako njeguju svoje naslijeđe i identitet i čuvaju ga, ako ništa drugo onda bar lokalno (recimo Bunjevci na sjeveru Vojvodine, Rusini u Ruskom Krsturu i Kucuri). Stoga je upravo teritorijalni razmještaj etničkih grupa važan aspekt i faktor demografskog razvoja Vojvodine. Promjene etničke strukture bile su (i dalje su) uvjetovane različitim prirodnim priraštajem i migracijskim kretanjima, pa su neke etničke grupe bilježile porast apsolutnog broja, ali i udjela u ukupnom broju stanovnika, a neke stagniranje ili opadanje. U novije vrijeme skoro sve etničke grupe pokazuju iste ili slične (nepovoljne) demografske trendove (izuzev recimo Roma i Bošnjaka u određenim pokazateljima). Važno je istaći da su se u posljednjih 150 godina mijenjali popisni i drugi kvantitativni kriteriji utvrđivanja etničke strukture (jezik, vjeroispovijest, nacionalna opredijeljenost), pa je analiza bila rezultat interpretacije autora. Osim toga, pravci promjena bili su često diktirani političkim događanjima.

► **Što su uzroci i moguće posljedice ovih promjena?**

Brojni faktori su utjecali na promjenu etničke strukture Vojvodine, kvantitativno i kvalitativno, a posljedice su najčešće uočljive ako se promatra teritorijalno diferencirano. Na tok promjena etničke strukture i općih demografskih promjena utjecali su brojni faktori: seobe naroda, ratovi (prije svega dva svjetska rata), epidemije, promjene država i granica, ekonomske promjene, urbanizacija, industrijalizacija, kulturno naslijeđe i drugo. Neki od ovih faktora djelovali su stimulativno i pozitivno u pojedinim razdobljima, a neki pak negativno. Istovremeno, djelovali

*Prinudne migracije imale su kao posljedicu veliki broj izbjeglica, stvaranje etnički homogenijih regija i iseljavanje jugoslavenskih naroda u njihove matične republike. U Vojvodini se to najviše osjetilo po iseljavanju Hrvata i njihovom ponovnom izjašnjavanju za Bunjevce i Šokce i po doseljavanju Srba iz Hrvatske i Bosne i Hercegovine * Jedna od najuočljivijih promjena nakon Prvog svjetskog rata odnosi se upravo na hrvatsku etničku grupu, ali ona se u najvećoj mjeri manifestirala statistički, odnosno promjenom u izjašnjavanju dotadašnjih Bunjevaca (izjašnjavanje kao Hrvati)*

su i faktori koje ne možemo u potpunosti svrstati u društveno-geografske, kao što su promjene prilikom deklariranja o nacionalnoj pripadnosti, različite metodologije prilikom popisa, anacionalno izjašnjavanje, nacionalno mješoviti brakovi, asimilacijski i integracijski procesi, kao i neke izvanredne ili specifične društveno-političke okolnosti. Što se tiče posljedica, imajući u vidu proces demografskog starenja stanovništva, opadanje fertiliteta i usvajanje niskih reproduktivnih normi koje ne osiguravaju prosto obnavljanje stanovništva, ne mogu se očekivati populacijski održive promjene i povoljna demografska perspektiva etničkih grupa u Vojvodini. Prema projekcijama do 2050. godine, pojedine etničke grupe bit će na rubu opstanka, a procesi asimilacije vremenom će dovesti i do »nestajanja« pojedinih etničkih grupa ili njihovog vrlo malog udjela u ukupnom stanovništvu.

► **Navodite kako su posljedice Velikog rata (Prvi svjetski rat, 1914.-1918.) donijele neke od prvih značajnih promjena etničke strukture Vojvodine. Navodite i kako se »ekstreman porast uočava kod Hrvata«. Kako je došlo do ovog porasta?**

Prvi svjetski rat je zaista bio Veliki rat, po svim mogućim aspektima, a imajući u vidu da je na teritoriju Srbije bila granica Austro-Ugarske, jasno je da je ovaj rat donio brojne i trajne promjene i posljedice. One su bile teritorijalne, političke, društvene, ekonomske, pa svakako i demografske. Manifestirale su se kroz ogromne fizičke gubitke, negativan prirodni priraštaj, kao i promjene izazvane završetkom rata i promjenom državne vlasti (iseljavanje pojedinih etničkih grupa, promjene u etničkom izjašnjavanju i drugo). Jedna od najuočljivijih promjena odnosi se upravo na hrvatsku etničku grupu, ali ona se u najvećoj mjeri manifestirala statistički, odnosno promjenom u izjašnjavanju dotadašnjih Bunjevaca (izjašnjavanje kao Hrvati).

► **Kako su utjecali ratovi na prostoru bivše SFRJ na etničku strukturu Vojvodine?**

Prema nekim izvorima broj ratova koji su se dogodili u 20. stoljeću premašuje broj ratova i sukoba tijekom prethodnih devetnaest stoljeća. Teško je to procijeniti, ali je izvjesno da je naslijeđe ratova iz 20. stoljeća ostavilo najviše traga, prije svega jer su imali karakter

svjetskih ratova. Teritorij bivše SFRJ bio je zahvaćen ovim procesima, prošao kroz brojne promjene političkih granica, a posljedice su neminovne. Prvi svjetski rat trajno je promijenio političko-geografsku sliku svijeta, a desetljećima prije Drugog svjetskog rata brojni faktori utjecali su na demografske promjene. Na ovim prostorima započela je kolonizacija 1919. godine s ciljevima socijalne, političke i nacionalne prirode. Poseban nacionalni cilj bio je povećanje udjela pripadnika jugoslavenskih naroda u pograničnim područjima, kako bi se spriječila denacionalizacija područja na kome se dugi niz odvijalo naseljavanje Nijemaca i Mađara. Međupopisno razdoblje 1921. – 1931. obuhvaća i rezultate planske kolonizacije stanovništva iz drugih dijelova novoformirane države u Vojvodinu. U razdoblju između popisa stanovništva 1931. godine i popisa stanovništva 1948. godine i za vrijeme Drugog svjetskog rata iseljavanjem najvećeg dijela njemačkog stanovništva i kolonizacijom stanovništva iz ekonomski nerazvijenih područja Jugoslavije znatno se utjecalo na budući demografski razvoj Vojvodine. Osim ratova, ovi prostori bili su zahvaćeni regionalnim sukobima pred kraj 20. stoljeća, ponovo definirajući nove granice. Kad se mijenja granica, mijenja se mnogo toga, a primarna uloga i definicija granice uvijek je da razdvaja »nešto« i »neko-ga« od »nečeg« i »nekeg drugog«. Osim fizičkih žrtava, koje su globalno najstrašnija posljedica bilo kog rata i sukoba, prostorni razmještaj i distribucija stanovništva je promijenjena, prije svega uslijed migracija izazvanih sukobima. Prinudne migracije imale su kao posljedicu veliki broj izbjeglica, stvaranje etnički homogenijih regija i iseljavanje jugoslavenskih naroda u njihove matične republike. U Vojvodini se to najviše osjetilo po iseljavanju Hrvata i njihovom ponovnom izjašnjavanju za Bunjevce i Šokce i po doseljavanju Srba iz Hrvatske i Bosne i Hercegovine. U najvećoj mjeri i uvijek »trpe« pogranična područja, koja su postala depopulacijska i ekonomski ugrožena. To je slučaj sa svim pograničnim područjima u Srbiji, pa i u brojnim drugim državama, bez obzira na sukobe.

► **Kakve su demografske projekcije najbrojnijih etničkih grupa u Vojvodini do 2050. godine prema Vašim istraživanjima?**

Demografske projekcije je nezahvalno raditi za manje populacijske grupe, jer su apsolutne brojke na kojima se definiraju indikatori male. Međutim, ovakva praksa često je popularna u društvenim istraživanjima, pa je najbolje reći da se na osnovu projekcija može zaključiti o određenim trendovima promjena, ali ne i o intenzitetu tih promjena. Primjera radi, očekuje li se da broj stanovnika opada ili raste i slično, ali ne i precizno koliki će biti porast ili pad. Prilikom prikupljanja podataka za svoje istraživanje uočila sam da je došlo do homogenizacije demografskih faktora koji utječu na etničku strukturu Vojvodine. Istraživala sam najbrojnije etničke grupe u Vojvodini. Ukupan broj stanovnika srpske, mađarske, slovačke i hrvatske etničke grupe će kontinuirano opadati do kraja projektiranog razdo-

blja (od 20% do preko 30%), dok će romska populacija bilježiti blaži, ali konstantan porast. Stopa rasta je, samim tim, negativna za navedene etničke grupe, osim za Rome. Do polovice 21. stoljeća vrijednosti stope ukupnog fertiliteta (broj živorođene djece po ženi) za sve etničke grupe, osim romske, neće dostizati nivo od »potrebnog« 2.1 djeteta po ženi koji je neophodan za prostu reprodukciju stanovništva (da naredna generacija bude jednako brojna kao i prethodna). Republički prosjek je oko 1.5 djece po ženi. Vrijednosti će blago rasti, pretpostavlja se zbog djelovanja mjera populacijske politike i očekivanog boljeg standarda, ali nedovoljno. Vrijednosti hrvatske etničke grupe na početku razdoblja (2011. godine) su najniže, svega nešto više od 1 djeteta po ženi, što je jedan od najnižih nivoa fertiliteta na prostoru Europe. Sve etničke grupe, osim romske, do kraja projektiranog razdoblja neće dostići vrijednost jedinice za stope reprodukcije, odnosno neće doći do zamjene generacije. Trend porasta očekivanog trajanja života nastaviti će se i do polovice 21. stoljeća za sve etničke grupe, uz smanjenje razlika među spolovima. Projektirane vrijednosti će dostići skoro 80 godina polovicom 21. stoljeća. S tim u vezi, promjene starosne strukture za sve etničke grupe odrazit će se kroz povećanje udjela stanovništva starijeg od 65 godina (iznositi će i preko 20%).

► **Kakva je demografska situacija Hrvata u odnosu na druge etničke grupe?**

Generalni trendovi skoro svih etničkih grupa u Vojvodini su isti ili slični, ali je intenzitet promjene različit. Hrvatska etnička grupa je prema popisu 2011. godine brojala 47.033 osoba, a prema projekcijama taj broj će 2050. godine iznositi svega 25.025 osoba, odnosno čak 47% manje! Prema popisu 2011. godine prosječna starost stanovništva u Srbiji iznosila je 42,2 godine, što je pri vrhu liste europskih država. Najviša prosječna starost uočava se kod Hrvata (početkom trećeg desetljeća ovog stoljeća prelazi vrijednost od 50 godina). Samim tim udio starosne kohorte 65+ godina očekivano je najviši za hrvatsku etničku grupu, koji od 2030. godine prelazi vrijednost od jedne trećine populacije (čak više od 36%). Dakle, praktično polovicom ovog stoljeća svaki treći Hrvat u Vojvodini bit će stariji od 65 godina, što demografsku situaciju čini alarmantnom i održivost ove etničke grupe stavlja u najnepovoljniji položaj. Iz godine u godinu smanjivat će se udio stanovništva koje može osigurati demografsku revitalizaciju.

► **Mogu li se uočiti neke razlike u pogledu demografskih pokazatelja i perspektiva opstanka Hrvata u Vojvodini u odnosu na prostornu razmještenost – Bačka, Srijem, Banat?**

Kada su u pitanju generalni demografski trendovi, nema teritorijalnih razlika i depopulacija će se nastaviti. Svakako, u općinama gdje je udio Hrvata veći promjene će se intenzivnije osjetiti i obrnuto. Ono u čemu se uočava razlika jest njegovanje kulturnog naslijeđa i snaga lokalne zajednice. Svakako, to neće pridonijeti poboljšanju demografskih trendova, ali će pomoći zadržava-

nju identiteta, bez obzira na brojnost. Primjera radi, u nekim općinama (kao što je Srijemska Mitrovica), Katolička crkva znatno doprinosi njegovanju kulturnog naslijeđa Hrvata u Vojvodini, a slično je i u nekim sjevernim dijelovima Bačke i Banata.

► **Zanimljivo je da ste u okviru projekta »Etničke grupe Vojvodine u 21. veku – stanje i perspektive**

održivosti» surađivali i s kolegama Instituta za migracije i narodnosti iz Zagreba. Kako je došlo do suradnje i hoće li se nastaviti?

Projekt »Etničke grupe Vojvodine u 21. veku – stanje i perspektive održivosti« je dugoročni projekt koji je financiralo Pokrajinsko tajništvo za visoko obrazovanje i znanstveno-istraživačku djelatnost, a kojim je rukovodio prof. dr. **Tamara Lukić** s PMF-a iz Novog Sada. Nas nekoliko s iste institucije smo od ranije njegovali poznanstvo i suradnju s kolegama Instituta za migracije i narodnosti iz Zagreba, prije svega s kolegicom dr. sc. **Sanjom Klempić-Bogadi**, pa je poziv za suradnju došao nekako prirodno. Nakon toga poziv je uslijedio i s hrvatske strane, kroz sudjelovanje na konferencijama koje organizira IMIN, a jedna od njih je i koncem rujna ove godine. Osim toga, kolege iz Hrvatske redovito sudjeluju na, prije svega, demografskim konferencijama koje se organiziraju u Novom Sadu ili Beogradu.

► **Surađujete li s kolegama iz Hrvatske i na drugim projektima?**

Osim navedenog projekta i IMIN-a, imala sam prilike u okviru CEEPUS stipendije za razmjenu akademskog osoblja, boraviti u Zagrebu i svoj rad izložiti na Geografskom odsjeku Prirodoslovno-matematičkog fakulteta, gdje su mi kao domaćini bili kolege prof. dr. sc. **Zoran Stiperski** i prof. dr. sc. **Aleksandar Lukić**. Nakon toga sudjelovala sam kao članica znanstvenog odbora u okviru konferencije koju su organizirali, kao gost na radionicama njihovih projekata. Posebno ističem suradnju u okviru Erasmus+ projekta kojim rukovode kolege sa Sveučilišta u Rijeci, uz potporu brojnih partnera iz Hrvatske. Sudjelujem kao članica tima PMF-a iz Novog Sada, a sudjeluju još partneri iz Bosne i Hercegovine i Slovenije. Svakako, u planu je nastavak suradnje sa svim navedenim institucijama, prije svega u okviru istraživačkih projekata.

► **U okviru navedenog projekta, a i u drugim istraživačkim projektima, Vaše polje istraživanja čine i kulturne manifestacije, poljoprivredni, gastronomski proizvodi u funkciji razvoja turizma. U kojoj mjeri kulturne manifestacije, autentična gastronomija, turizam doprinose prepoznatljivosti i očuvanju kulture i mogu pridonijeti očuvanju nacionalnih manjina u Vojvodini?**

Brojne manifestacije, turističke aktivnosti, lokalni gastronomski proizvodi i druge aktivnosti i akcije lokalne zajednice doprinose jačanju svijesti o etničkoj pripadnosti i svijesti o kulturnom naslijeđu, sa svim osobnostima koje su se vremenom izdvojile. To je ono čime se njeguje jedinstveni multietnički identitet Vojvodine, bogatstvo kulture, tradicije i jezika. Posebno se ističu manifestacije, prema mojim zapažanjima,

a one svakako mogu biti »iskorištene« za promociju etničke slike Vojvodine. Na terenskoj nastavi studente prve godine akademskih studija vodimo po Vojvodini, a mogu istaći da se posebna pažnja posvećuje upravo navedenim segmentima, kroz posjete različitim institucijama kulture.

► **Bavili ste se i temom kvalitete života u pograničnim područjima (posebno Srijem). Prema Vašim nalazima je li »život uz granicu« prednost ili nedostatak?**

Kako sam već istakla, pogranična područja su uglavnom demografski i ekonomski najugroženija područja, bez obzira na etničku strukturu i tipologiju pograničnog područja. Privlačni efekti Beograda i većih regionalnih centara (prije svega Novog Sada) su presudni i utječu na polarizaciju razvoja, u svakom smislu. Na taj način, prije svega kroz socio-ekonomske uvjete, stanovnici ovih krajeva život »uz granicu« ocjenjuju kao nepovoljan.

Najbolja putovanja su ona koja ne planirate previše

Od Kopra, preko Abitanata, do Oprtija

Otkrivanje zanimljivih kutaka Hrvatske, a i bilo koje druge zemlje, najbolje je činiti iz prve ruke, uživo, a ne samo gledajući fotografije u novinama ili preko interneta. Ovo sam ljeta na godišnjem odmoru imao priliku učiniti upravo to. Moja supruga i ja smo bili na vjerojatno najboljem ljetovanju do sada, upoznali smo mnogo zanimljivih ljudi iz raznih zemalja, pričali o svakojakim temama iz života i okruženja, ali ipak jedno sasvim slučajno poznanstvo donijelo nam je nezaboravno putovanje i doživljaj za sva osjetila.

Šetnja Koprom

Imali smo priliku upoznati **Marka** i **Evu** iz Kopra (Slovenija) na jednoj divnoj plaži pored Rovinja, i to u trenutku odlaska s iste. Nekako, riječ po riječ, odmah smo se sprijateljili, na brzinu razmijenili kontakte na Facebooku kako bismo im

mogli otići u posjet. Sljedećeg su ponedjeljka meteorolozi najavili kišovito vrijeme te smo odlučili skoknuti iz Vrsara, u kom smo boravili, do Kopra, kako dan ne bi propao sjedeći u smještaju. Hvala Bogu, u Kopru je sijalo sunce, a naši su novi prijatelji domaćini kakvi se rijetko mogu sresti. Dan je krenuo s kavom i nestvarno finim sladoledom u kavarni *Kapitanija*, koju vam svakako preporučam posjetiti ukoliko vas put odnese na tu stranu. Nakon toga uslijedio je obilazak starog grada sa stručnim izlaganjem našeg domaćina Marka. Doznali smo mnogo toga. Na primjer, Kopar je tek u pedesetim godinama dvadesetog stoljeća pripojen kopnu nanosima zemlje, prije tog je bio otok. Kopar je jedini grad koji je ostavio naziv glavnog trga Titov trg, a prošli smo i šetnicom gdje je **Tito** šetao s **Che Guevarom** prilikom posjeta tadašnjoj Jugoslaviji. Vidjeli smo bijele i sive pločnike, po bijelima su hodali imućni stanovnici, a po sivim siromašni. Pored predivne crkve Stolnica Marijinoga vnebovzetja koja se nalazi u centru starog grada, vidjeli smo i Rotundu svetega Janeza Krstnika, crkvu koja je izgrađena na temeljima nekadašnjeg rimskog hrama te je zbog toga crkva kružnog oblika. Nastavak šetnje kroz grad bio je posvećen otkrivanju drugih znamenitosti, ali i starih zanatlija koji se još mogu vidjeti u tom mjestu. Nezaobilazna stanica bila je slastičarna *Dehar* koja je otvorena još od 1956. godine.

Fontana vina i selo Abitanti

Poslije Kopra put nas vodi na Fontanu vina u selu Mareziges. S Fontane se pruža nevjerovatna panorama, vidi se cijeli Kopar, Trst, a kada je vrijeme pogodno, pogled doseže čak do Venecije! Sama Fontana vina je predivno uređena, ambijent je čaroban, sjedite u prelijepom parku i budite sva osjetila. Kupite si vinsku čašu i dobijete tri žetona kako biste mogli nasuti odlična vina poput sorte *refošk* ili *malvazija* i dodatno uljepšati doživljaj cijeloga mjesta. Dakako, uz vino imate priliku uzeti i neizostavni meze s domaćim kruhom u koji su umiješani i čvarci!

Nakon zanimljive vožnje odlazimo do još zanimljivijeg sela po imenu Abitanti. Ime je nastalo od talijanske riječi

 Fontana vina

abitanti – stanovnici. Selo ima svega 16 stanovnika, ali izuzetno bogatu povijest. Nalazi se na samoj granici s Hrvatskom, a osnovala ga je obitelj **Perič**, emigranti iz Dalmacije koji su bježali od turske invazije. U selu možete vidjeti 150 godina stari čokot izvorne istrijske loze sorte *refoš*, 500 godina stari hrast, te zanimljivu arhitekturu.

Oprtalj – slovenska Toskana

Sljedeće mjesto gdje su nas Marko i Eva odvezli zove se Oprtalj i nalazi se u Hrvatskoj, uz granicu sa Slovenijom. Pejzaž koji smo ugledali neodoljivo podsjeća na Toskanu. Na ulazu u Oprtalj nalaze se tipični uski mediteranski

čempresi, a svugdje po okolnim brdima vidite terasne vinograde. Naselje vuče korijene još iz rimskog perioda, čak je očuvan i grob rimskog centuriona. Stajemo na parking ispred konobe *Oprtalj*, koju krase stari kesteni, a terasa stoji na velikom rezervoaru vode; stoga uz hladovinu imate i podno hlađenje. Glavna kuharica u konobi je baka od vlasnika iste, stoga u svaki spremljeni obrok ubaci onaj začini što ga svi najviše volimo, a to je toplina i ljubav bakinog ručka. Šetajući kroz naselje dolazimo do gradskih terasa na kojima svatko može sjesti i uživati u trenucima okolice. Arhitektura Oprtlja, uske ulice, nasmijani i ugodni mještani, jednostavno rečeno, ljepota cijele Istre može se vidjeti na ovom mjestu. Pričali smo i s najstarijim čovjekom iz tog mjesta koji nam je, uz nekolicinu ugodnih rečenica, rekao kako nažalost Oprtalj ima mnogo kuća koje nemaju riješeno vlasničko pitanje, budući da su ljudi uglavnom otišli u veće gradove, a neki čak na druge kontinente, te je stoga praktično nemoguće okupiti sve nasljednike tih kuća i prodati ih zainteresiranim kupcima. Dijalekt kojim se govori u selu je istrijsko-talijanski, a tijekom razgovora u jednoj rečenici čujete istodobno hrvatski i talijanski. Stoga bez naših domaćina, koji su poliglotti, ovaj razgovor ne bi bilo moguće obaviti.

Sva mjesta koja smo posjetili toga dana posjeduju specifičnu ljepotu i čari koje možete osjetiti samo ako ih osobno doživite na svojoj koži. Moja preporuka svima je: putujte, upoznajte nove uzbudljive ljude s kojima ćete otkrivati još uzbudljivija mjesta, osjetite divotu življenja na svojoj koži u cijelosti, budite otvoreni za nova iskustva i sigurno se nećete pokajati. Putovanja ostaju cijeli život s vama!

Ivan Ušumović

 Abitanti

 Oprtalj

»Kupovina vremena«

U slijed svih nedaća – pasje vrućine, suše, rata u Ukrajini, prisjećate li se da smo mi subotički varošani 3. travnja ove godine sudjelovali na izvanrednim općim izborima u Srbiji? Imali smo pravo birati direktno predsjednika Republike i indirektno (glasajući za stranačke liste) zastupnike u Skupštini Srbije. Predsjednik Srbije **Alekssandar Vučić** je relativno brzo izabran i »uveliko« obavlja svoje nadležnosti. Primjera radi: »Predlaže Narodnoj skupštini kandidata za predsjednika Vlade kad god se bira nova Vlada i pri tom je dužan predložiti onog kandidata koji može

Kako će biti osvijetljena zimi zgrada Vlade Srbije?

osigurati izbor Vlade« (Zakon o nadležnosti predsjednika Republike). Na konferenciji za medije 27. kolovoza Dvostruki Predsjednik je predložio dosadašnju premijerku za mandataru nove Vlade, pri tom je najavio: »Bit će mnogo promjena u Vladi, kao što ste vidjeli i tijekom mandata bit će promjena na čelu Vlade«. Naime, budućoj premijerki mandat je skraćen i trajat će do 2024., dok ne završi neke važne poslove oko osiguravanja energenata (bar sam ja govor Dvostrukog tako shvatio). Te 2024. godine će nastupiti novi premijer, najvjerojatnije netko od predviđenih dopredsjednika buduće Vlade, koji će dotle sakupiti dovoljno iskustva, reče Vučić. Vjerovatno nije mislio na koalicijskog partnera iz SPS-a i predsjednika te stranke, koji će imati »dva vrlo važna zadatka« u budućoj Vladi (usput, koju mandatarka još nije ni sastavila!), jer on već ima »ogromno« iskustvo u državničkim poslovima. Meni je sve ovo malo »zamumuljeno i zakukuljeno«, ali još nije kraj.

Tko krši Ustav?

Poslije pola sata priopćenja Dvostrukog, novinari su pozvani da postavbe pitanja. Zvučna snimka, koju sam ponovo preslušao, vrlo je nekvalitetna, pa se pitanje novinarkе »oporbene« TV postaje N1 uopće nije čulo, ali po događajima koji su slijedili mogu zaključiti da se odnosilo na kršenje najvišeg zakonskog akta od strane Dvostrukog – jer Vučić

je rekao pružajući »osnovni zakonik« novinarki: »Evo jedan primjerak Ustava, da mi pokažete koji sam članak prekršio«. Da je mene pitao, ja bih mu pokazao članak 115.: »Nespojivost funkcija – Predsjednik Republike ne može obavljati drugu javnu funkciju ili profesionalnu djelatnost« ili »Zakon o Predsjedniku« članak 9. o »Sukobu interesa«. Jednostavno rečeno: predsjednik države ne može biti ujedno i predsjednik najveće i trenutno vladajuće stranke. Već davno je trebao podnijeti ostavku na tu funkciju, kao što je to uradio njegov prethodnik, koji sada živi u vili na Dedincu. Dvostruki zasad ima važnija posla od ostavke na funkciju u svojoj stranci, možda kasnije.

»Time shopping«

Ovaj izraz postoji, i na *netu* znači uglavnom »vrijeme za kupovinu«. U mom prijevodu to je »kupovina vremena«. U poznatoj operi **Charlesa Gounoda** *Faust* glavni akter Mefisto (sam davao) pjeva tzv. Faustov rondo (aria *Le veau d'or* = arija zlatno tele) s ovakvim tekstom: »Sve je na prodaju, sve se vrti i igra oko zlatnog teleta (novca)«. Uostalom, ovaj prizor je zatekao Mojsije kada se vratio s brda Sinaja s kamenim pločama i uklesanim zapovijestima. Kako bijaše nekad tako je i danas. Budući da živimo u »tržišno doba«, danas je zaista sve na prodaju: od energenata do novca, tj. kapitala. S punim pravom postavljam pitanje: je li moguća i kupovina vremena? Odgovor je, potvrđan – da! Slijedi logično pitanje: kada jedan viđeniji, istaknuti političar kupuje vrijeme? Onda kada ne zna točno što uraditi, ili kada nema nikakvu ideju kako dalje i to radi svjesno. To je zapravo srž njegove politike. Dvostruki je spomenuo i »pregovore« s Prištinom, rekavši da su bili neuspješni. Usput je već standardno spomenuo i »Rezoluciju Vijeća sigurnosti 1244 i Briselske sporazume«. Citirat ću analizu jedne fondacije, *Friedrich Ebert Stiftung*, s naslovom: »Od tehničkih sporazuma do sveobuhvatne normalizacije. Odnosi između Beograda i Prištine«. Citiram: »Za Beograd 'sveobuhvatna normalizacija' podrazumijeva 'sve osim priznanja', odnosno to da je Beograd voljan 'prepoznati realnost, ali ne i nezavisnost'«. Za Prištinu »priznanje je suština«, odnosno normalizacija bez priznanja je nezamisliva. Priština inzistira da se priznanje treba dogoditi najmanje 24 sata prije nego što se Srbija pridruži EU, kako ne bi mogla staviti veto na eventualno članstvo Kosova. Međutim, srpski dužnosnici kažu da Srbija ne može tretirati Kosovo kao posebnu državu. »Pomirenje ovih konfliktnih ciljeva bit će glavni izazov procesu normalizacije. Tijekom pregovaračkog procesa EU bi trebala učiniti izgleda za članstvo Srbije i Kosova još kredibilnijim i vidljivim kroz veću političku i finansijsku podršku«. Pravi »gordijev čvor«. Što uraditi: kupovati vrijeme i tvrditi pazar (savjet kolumnista).

Moglo je i može gore

Ako ćemo pravo, mogla je Subotica i gore proći kada je riječ o »kulturno-umjetničkom programu« za proslavu Dana grada. Mogao je, recimo, na bini na Trgu slobode 1. rujna nastupiti **Baja Mali Knindža**. Što, on je već bio? I to nekoliko puta? I to nedavno? Dobro, ali to nije bilo po službenom pozivu lokalne samouprave za njen dan.

Ako ćemo pravo, nije nemoguće da je veći broj Subotičana koji se raduju (ili bar nemaju ništa protiv) nastupu **Zorice Brunclik** za Dan grada nego li onih koji se tomu protive. Pa još besplatan koncert! Besplatan? Hmmm, ako izuzmemo onih 1,3 milijuna dinara, koji su za tu svrhu izdvojeni iz lokalnog proračuna, onda jest besplatan. Uzgred, suma je to koju najveći broj onih koji su bili na koncertu ne mogu zaraditi niti za godinu dana rada. Ali se može za sat-dva (možda tri) na gaži zvanj Dan grada. Subotice ili neke druge varoši, to i nije tako bitno.

Ako ćemo pravo, Zorica Brunclik nije dogurala dalje od svojih početaka. A počeci joj, bar u ono vrijeme, nisu bili laki. Svoje je kafanske hitove izvodila u vrijeme kada je uveliko bio na snazi, danas već posve zaboravljeni, Zakon o oporezivanju šunda koji je uočljivo bio istaknut na svakoj *longplejci* kao neka vrsta žiga srama i za izvođača i za onoga tko takvo što kupuje. I pored toga, njena i popularnost njenih kolega po žanru (»novokomponovana narodna muzika«, kao neutralni izraz za šund) vrtoglavo je rasla, o čemu može posvjedočiti svaki vlasnik kavane, šatre na vašaru ili domaćin na svadbi ili ispraćaju sina u vojsku. I na neskriveni prezir onih koji su u to vrijeme slušali *Stonese*, *Doorsee*, *Queen*, *Smak*, pa *Azru*, *Buldožer*... i kojima su imena poput Zorice Brunclik onda (i danas) predstavljali oličenje neukusa uobličienog u nekakav zvuk, praćen riječima s kojima niti su imali niti su željeli imati bilo kakve veze. Ali, kako je jednom zauvijek rekao veliki **Đole**: »Narodnjaci su federalni trend«. Narodnjaci u svim strukturama. Evo ih u rukovodstvima javnih servisa, evo ih u lokalnim samoupravama. Tako je Zorica Brunclik, ne mrdajući se od šunda prema vulgarnosti, od zvijezde kafanske muzike prešla put do umjetnice koja bi danas punila bine i u Hrvatskoj i Sloveniji i čiji se »hitovi« (provjereno) slušaju i u tamošnjim kafićima. Jer, ukus je kao i voda: uvijek nekako pronađe put do ishodišta.

Ako ćemo pravo, i sa zvanjima i priznanjima za Dan grada mogli smo gore proći. Mogao je, recimo, počasni građanin biti **Matija Bećković**. Što, on je već bio? Dobro, sigurno neće opet.

Ako ćemo pravo, i **Miroslav Vojnić Hajduk** dočekao je trenutak »ako me se sete – sete«. »Setili« su ga se. Dosta je toga u najkritičnijim danima moderne povijesti ovoga grada uradio, a da ga se preodjeveni nasljednici radikalne ideologije ne bi sjetili. Neskrivena odanost tadašnjoj vlasti i »uridnikovanje« *Bunjevačkim kalendarom* temeljni su kamen za priznanje *Pro urbe* po ideološkim i mentalnim kri-

terijima ne samo predlagачa nego i Skupštine grada, koja je to usvojila. Po standardima pravopisa i kriterijima pismenih ulomak iz *Bunjevačkog kalendara* za prostu 1995., a koji je potpisao aktualni nositelj priznanja *Pro urbe* govori sve. Dakle, čujmo i počujmo: »Ministarstvo kulture Republike Srbije proglasilo je 1995. g., za godinu kulture. Ja se niki baš ne bi složio da je kultura štogod što se mož odredit od kad do kad će trajat, već je to štogod što stalno traje (...)

Aktivna uloga naše zemlje u cilju uspostavljanja konačnog i pravidnog mira, je, istina, donela ništo malo skidanja sankcija, al' se tu i stalo. Nikako da svit prizna da je pogrišio, a u to su se tušta puta mogli uvirit, samo da su tili...«. Gledano i tada i sada: jedan za pismenost, pet za odanost! To što pismenost u dobroj mjeri odaje i stanje opće kulture, pa i svijesti pojedinca za lokalnu samoupravu bitno je koliko i znanje supina u latinskom. Odridit-odredit, pravidnog-pravednog...? Isti kupac, drugo pasovanje.

Ako ćemo pravo, možda se u međuvremenu – bar za ovu priliku – spomenuti nositelj priznanja *Pro urbe* bar opisao. Pa imao je za to tridesetak godina i udžbenike, *Provopisni priručnik* i *Gramatiku bunjevačkog jezika* koje, istina, kao da je sam pisao. Sve tiška griška do teške greške u njima. Njima na radost, a pismenima na žalost.

To je, što bi opet rekao veliki Đole, pravo stanje stvari oko ceremonije zvane proslava Dana grada: parada sluganstva i kiča. I, ako ćemo pravo, možda bi najpoštenije bilo da predsjednik Saveza vojvođanskih Mađara **István Pásztor** – isti onaj koji je uoči raskida koalicije optužio Demokratsku stranku za »balkanizaciju Subotice« – već sada za počasnog građanina sljedeće godine predloži bivšeg gradonačelnika **Bogdana Labana**! Po sadašnjim kriterijima boljeg kandidata za to nema. I zbog grkljana, i zbog betonskih cipela i zbog bazena i teniskog igrališta u dvorištu.

Z. R.

Bunaričko proštenje

U pohode Majci savršene ljubavi

»Zaštiti nas, Majko, u ovim našim nevoljama i jadima iz kojih se ne znamo izvući. Pomozi nam ići putevima istinske obnove i vlastitoga napretka«, rekao je mons. Fabijan Svalina

Posljednji vikend u mjesecu kolovozu rezerviran je za Bunaričko proštenje, te su tako i ove godine Gospi od suza pohitali mnogi vjernici napose subotičkih, a potom i brojnih župa Subotičke biskupije koja je 26. kolovoza ostala bez svog pastira. Naime, kroz ova dva dana proštenja, koje je

ranijih godina bilo radosno okupljanje vjernika, osjetila se tuga i nevjerica. Molitve, zagovori i misna slavlja bila su za preminulog biskupa mons. **Slavka Večerina**, a napose jer se znalo da je on sam trebao biti na svetištu. To je i rektor Biskupijskog svetišta preč. **Željko Šipek** u uvodnom pozdravu istaknuo:

»Danas vas je s ovoga mjesta trebao pozdraviti naš biskup Slavko, koji više nije s nama«, te je rekao gostu: »Potrebna nam je vaša pastirska podrška, kao najbližeg susjeda, skrb, poticaj, ohrabrenje za budućnost, kako bismo po zagovoru Gospe od suza mogli nastaviti dalje«, kazao je biskupu koadjutoru Srijemske biskupije mons. **Fabijanu Svalini**.

Majka svih nas

U svečanoj procesiji od kapelice do oltara ovogodišnji bandaš **Dominik Skenderović** i bandašica **Katarina Puković** uz pomoć mladih u nošnji donijeli su lik Gospe od suza. Svečano euharistijsko slavlje predvodio je mons. Fabijan Svalina u zajedništvu sa svećenicima Subotičke biskupije, te su mu na početku slavlja bandaš i bandašica predali na dar njegov biskupski grb izrađen u tehnici slame.

U prigodnoj homiliji i biskup Svalina se spomenuo brata u biskupstvu i pozvao vjernike da mole za svoga pastira kojega je Gospodin u teškoj bolesti pohodio i u konačnici pozvao k sebi. Potaknuo je okupljene na razmišljanje o Nebeskoj Majci, kako je naglasio, Majci sviju nas.

»Zaštiti nas, Majko, u ovim našim nevoljama i jadima iz kojih se ne znamo izvući. Pomozi nam ići putevima istinske obnove i vlastitoga napretka. Majka si života. Majka svakoga čovjeka koji se bori za život. Majka čitavoga

ljudskoga roda, otkupljenog Kristovom krvlju. Majka savršene ljubavi, nade i mira! I nadalje se pokazuj Majkom za sve, jer si potrebna ovom svijetu. Nove prilike u svijetu i u Crkvi nesigurne su i nestalne. Postoje tolike opasnosti da umjesto mira osjetimo strah i nemir, koji nam prijete užasima rata u krilu kršćanske Europe, napose u Ukrajini i u drugim krajevima svijeta u kojima toliki ljudi pate zbog strahote rata i iskustva smrti. O, Majko nade, putuj za-

jedno s nama. Putuj s čovjekom ovoga vremena u kome živimo, s čovjekom svake rase i kulture, dobi i položaja. Putuj s narodima prema solidarnosti. Putuj s narodima u ljubav. Putuj s našim mladima, tim nositeljima budućih dana mira, koje tako željno iščekujemo. Majkom se pokaži i siromahu koji umire od gladi, bolesti, koji trpi nepravdu i nasilje, koji ne nalazi posao, dom i utočišta. Pomozi nam, Majko, da branimo život, odraz božanske ljubavi,

uvijek, od njegova početka do prirodnog zalaska«, rekao je među ostalim biskup Svalina.

Svečanosti slavlja doprinijeli su združeni zborovi okolnih subotičkih župa pod ravnanjem orguljaša župe Marija Majka Crkva **Marija Bonića**. Nakon misnog slavlja biskup, svećenici, kao i brojni vjernici iskazali su štovanje Gospi od suza dubokim naklonom.

Bunarička noć

Samom proštenju prethodila je trodnevnica koja je završena u subotu, 27. kolovoza, pokorničkim bogoslužjem i procesijom sa svijećama, koja bunaričku noć čini »čudesnom«. Veliki broj vjernika sudjelovao je u ovoj procesiji, a valja istaknuti kako je bilo puno i djece i mladih. Nakon procesije svetu misu, kao i ranijih godina, predvodio je katedralni župnik mons. **Stjepan Beretić** uz koncelebraciju braće svećenika. Kao i uvijek, katedralni župnik je imao nadahnutu propovijed u kojoj je među ostalim rekao:

»Evo nas kraj bunaričke vode, evo nas oko Gospe od suza. Mnogi su se od nas kroz svetu ispovijed okupali od svojih grijeha. Voda nas bunarička zove i na tjelesnu i na duhovnu čistoću. I lijepi ophod sa svijećama nas zove da u svojoj duši upalimo Isusovo svjetlo. I to je radost Bunarića«, rekao je propovjednik i nastavio: »Puni smo tuge, a ne damo suzama na oko. Suze tuge su znak duboke ljubavi, koju nam Bog daruje. Kako je sažgana naša zemlja. Vidimo veliku zabrinutost i tugu naših ljudi nizine. Sve poskupljuje. Ljubav je jedina kadra dati smisao patnji i suzama. Ljubav je jedina sposobna izmiriti nas s Bogom i bližnjima. To možemo doživjeti upravo ovdje, kod Majke Marije! Molimo je da nam bude utjeha u ovim teškim vremenima«.

Molite za biskupa i Biskupiju

Prvi put na Bunaričkom proštenju bio je biskup Svalina koji je za naš tjednik rekao kako mu je ovo bilo prekrasno iskustvo.

»Dojmovi su impresivni. Prekrasno iskustvo vjernika i hodočasnika, te ovom prilikom i bolno, ali iskustvo snage vjere koja nas uzdiže na put da nastavimo dalje hodati i svoj pogled usmjeriti prema Njoj, koja nas uvijek usmjerava prema svome Sinu, našem Spasitelju i Otkupitelju. Sudjelovao sam i na pokorničkom bogoslužju i na procesiji gdje me dojmio veliki broj sudionika i pobožnog vjerničkog puka, koji želi slaviti Gospu i Njoj zahvaljivati za sve one darove i milosti, utjehu koju nam kao vjernicima pruža. Ona nam je inspiracija i utjeha«, rekao je mons. Svalina i dodao: »U ovom trenutku izražavam svoju vjerničku, kršćansku, pa i biskupsku blizinu za vjerničkim narodom, svećenicima, redovnicima i redovnicama Subotičke biskupije u trenucima kada su ostali bez svog pastira. Također, sve pozivam da mole za biskupa, za njegovu dušu, za Božje milosrđe i da ga Gospodin primi u svoj zagrljaj. U dubini srca i duše uvjeren sam da nas on prati iz Nebeske, proslavljene Crkve i da nas na neki način blagoslivlja. Bilo je to plodonosno iskustvo zajedništva s njima«.

Valja se podsjetiti kako je prema predaji na Bunariću slijepa žena, umivši se na izvoru, progledala. Na istome mjestu 1893. godine podignut je križ, a tri godine kasnije

i kapelica. Proštenje se u čast Gospi od suza slavi od 1968. godine kada je donesena kopija Gospe od Siracuse, a i danas se vjernici okupljaju oko izvora, gdje se umivaju, peru ruke i noge vjerujući kako će Gospa ublažiti sve boli. Jasno je da ovdje nije voda čudotvorna nego je vjera bitna.

Iako je proštenje i središnje događanje na Bunariću završeno, lik Majke Božje je trajno u svetištu i ono je otvoreno tijekom cijele godine, a hodočasnička godina se završava u listopadu, odnosno na blagdana Kraljice svete Krunice.

Ž. V.

Nova turneja HKC-a *Bunjevačko kolo* iz Subotice

Bunjevački plesovi na sjeveru Italije

Nakon Francuske, folklorasi iz Subotice boravili su i na turneji po Italiji, kao sudionici 55. Međunarodnog festivala Castagna d'oro u gradu Susa

Folklorasi HKC-a *Bunjevačko kolo* iz Subotice ovo bi ljetu mogli, što se kaže, pamti do kraja života. Naime, nakon nedavne Francuske, boravili su i na šestodnevnoj turneji po Italiji, kao sudionici 55. Međunarodnog festivala *Castagna d'oro* (Zlatni kesten) u gradu Susa.

Na put je išlo 33 plesača i pratećih svirača. Središnji nastup imali su 21. kolovoza na pozornici na trgu u Susi. Osim ovoga, imali su još jedan nastup u Susi te jednom obližnjem mjestu, a predstavili su se i na ulicama Bardonecchie, inače zimi poznatog skijališta.

Ujedinjenje različitosti

Grad Susa nalazi se na sjeveru Italije, 50 kilometara od Torina i ima oko 7.000 stanovnika. Kako se navodi u najavi festivala *Castagna d'oro*, ova manifestacija okuplja različite narode s kulturnog, jezičnog i vjerskog gledišta te ih ujedinjuje »onim duhom koji samo folklor može dati«. Svake godine veliki broj mladih ljudi se susreće,

upoznaju jedni druge, tjeraju nas da ponovno otkrijemo ponekad zaboravljene vrijednosti i doživimo jedinstvene trenutke, ističu organizatori.

Festival je zbog korone imao dvije godine prekida, a kako se još uvijek nisu »vratili« u punom kapacitetu, ove godine ugostili su manje sudionika nego inače. Nastupili su folklorasi iz Srbije, Gruzije i Slovačke. Svi sudionici festivala bili su i na misi u Susi, a u ime HKC-a tada je nastupila flautistica **Lucija Vukov** sa skladbom *Ave Maria*.

Voditelj folklornog odjela HKC-a **Marin Jaramazović** zadovoljan je proteklom gostovanjem.

Upis novih članova

Folklorni odjel HKC-a *Bunjevačko kolo* od ponedjeljka, 5. rujna, počinje s upisom novih članova. Zainteresirana djeca i mladi od 6 do 18 godina mogu se javiti u Centar (Preradovićeve 4), svakog radnoga dana od 18 do 21 sat. Kontakt telefon je 555-589.

»Imali smo puno obveza, ali i puno publike. Sve u svemu, lijepo gostovanje. Predstavili smo se bunjevačkim plesovima, ali i drugim plesovima s našeg repertoara – vlaškim, mađarskim, šopskim... Gostovanje je financirano dijelom putem natječaja Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske, a dijelom potporom Centra«, kaže Jaramazović.

Nova mjesta i druženja

Mladi folklorashi puni su pozitivnih dojmova sa sjevera Italije. Osim nastupa, bila im je ovo prigoda i za turističke obilaske poznatih gradova Verone i Torina, kao i za kupanje u jezeru Lago di Garda.

»Najjači dojam ostavili su mi plesači iz Gruzije i Slovačke. Također, upoznala sam se s nekoliko djevojaka iz Slovačke. Festival je bio odličan, a od turističkih destinacija najviše mi se svidjela Verona. U Francuskoj smo više toga obišli turistički, a glede folkloru i druženja put u Italiju bio mi je zanimljiviji«, kaže **Martina Vojnić Tunić**.

»U Italiji smo imali više nastupa nego u Francuskoj, tri nastupa u tri dana. Obilazili smo manje gradova, ali mi je ipak bilo ljepše u Italiji nego u Francuskoj. Posebno su mi

se svidjeli plesači iz Gruzije. Susa je lijepa, uske su ulice, a najviše mi se svidio Torino, jer je veći grad, posebno njegove stare građevine«, navodi **Dejan Radaković**.

»U Francuskoj smo obilazili više mjesta, a u Italiji je bilo bolje druženje. Također, u Italiji smo imali više nastupa, publika nas je lijepo prihvatila. Svidjeli su mi se i Verona i Torino, sve ukupno bilo je ovo jedno lijepo iskustvo«, priča nam **Matej Katić**.

Po povratku iz Italije, folklorashi *Kola* nastupili su na otvorenju subotičkog festivala *Interethno*, a nakon kraćeg odmora očekuju ih novi nastupi – 16. rujna u Osijeku i 1. listopada u Županji.

D. B. P.

Vinski park u Srijemskoj Mitrovici

Spoj tradicije i vinske kulture na otvorenom

»Vinski park je jedna od tih manifestacija, veliki gastro-vinski i hedonistički događaj, a slobodno se može reći najveći vinski događaj u našoj zemlji. Drago mi je što je posjećenost ovog događaja iz godine u godinu sve veća, što doprinosi da je Vinski park najveća manifestacija u našem gradu«, istaknuo je zamjenik gradonačelnika Srijemske Mitrovice i član Organizacijskog odbora Vinskog parka Petar Samardžić

Više od 100 vinarija iz Srbije i regije predstavilo je više od 700 različitih ukusa vina na tradicionalnom festivalu vina *Vinski park* u Srijemskoj Mitrovici, koji je održan 27. kolovoza u Gradskom parku. Osim njih, na festivalu su se predstavili i mali proizvođači hrane koji se na tržištu izdvajaju svojom autentičnošću i kvalitetom. Ova manifestacija se održava petu godinu zaredom u cilju promocije vinske kulture u Srijemu i približavanja njihovim krajnjim potrošačima. Festival vina u Srijemskoj Mitrovici iz godine u godinu raste i privlači sve više proizvođača vina i posjetitelja. Prema broju izlagača i posjetitelja, koji je premašio brojku od 5.000, ovaj festival s pravom nosi naziv najveće vinske smotre u Srbiji.

Prezentacija vinske i povijesne kulture

Prema riječima organizatora, ovogodišnji festival vina je potvrdio da Srijemska Mitrovica ima što ponuditi kada

je riječ o turizmu, a najviše kroz svoj kulturno-povijesni potencijal i kroz svoje velike gradske manifestacije.

»*Vinski park* je jedna od tih manifestacija, veliki gastro-vinski i hedonistički događaj, a slobodno se može reći najveći vinski događaj u našoj zemlji. Drago mi je što je posjećenost ovog događaja iz godine u godinu sve veća, što doprinosi da je *Vinski park* najveća manifestacija u našem gradu«, istaknuo je zamjenik gradonačelnika Srijemske Mitrovice i član organizacijskog odbora *Vinskog parka* **Petar Samardžić**.

Raznolikost okusa

Osim proizvođača iz Srbije, na festivalu su se predstavile vinarije iz Makedonije, Crne Gore i Hrvatske.

»Vinarija *Vinar* je jedna od najstarijih u Iloku, koja se kontinuirano bavi vinogradarstvom i vinarstvom. Ja sam vinograde naslijedio od svog djeda. Osam godina sam

radio u iločkim podrumima, nakon čega sam se odvažio na samostalni rad. Tvrtku smo otvorili 2015. godine kako bismo izašli na tržište s novim brendom. Budući da su prezimena mog djeda i mene različita, htjeli smo napraviti osvježenje. Proizvodimo vino od sorti *graševina*, *traminac* i *crni pinot*. Imamo redovne i predikatne berbe i uglavnom proizvodimo suha i slatka vina. Ovakve manifestacije su od izuzetnog značaja za vinare. Drago mi je što vinari iz cijele regije imaju mogućnost predstaviti se, razmijeniti iskustva s drugim vinarima i posjetiteljima ponuditi naša vina», kaže **Mrvoje Markovinović**, vinar iz Iloka koji je prvi put predstavio vina u Srijemskoj Mitrovici.

Boris Bezenšek je četvrti put predstavio vinariju *Puhač* iz Iloka u Srijemskoj Mitrovici.

»Vinarija *Puhač* je dugi niz godina na hrvatskom tržištu, a u Srbiji se predstavljamo u *Vinskom parku*. Vinarija ima 27 hektara vinograda, gdje je najviše zastupljeno bijelo grožđe. U vinariji se proizvodi mirisni *traminac* koji je interesantan za podneblje istočno-kontinentalne Hrvatske, zatim *rajski rizling*, *chardonnay* i *graševina* i od crvenih vina *merlot cabene saovignon*. Vinari su oduvijek bili jedna posebna organizacija. Bitno je da se regije ujedine i da na ovakvim manifestacijama prikažu svoja vina.«

Vinarija i destilerija **Ana Naglič** iz Surčina jedna je od mlađih na području Srijema. Posjetitelji su imali priliku degistirati više vrsta vina mlade poduzetnice, a neka od njih su premijerno predstavljena.

»Kao mala nisam išla u vrtić, ali me je čuvao djed. Odrasla sam u vinogradu i podrumu, i uz kazan. Bavila sam se uredskim poslom i želeći se malo odmoriti od

vina: *rkaciteli*, *morava* i *sauvignon blanc*. Najvažnije je izabrati publiku za svoja vina. Prethodne manifestacije na kojima sam izlagala vina pridonijele su većoj potražnji, tim više što ih posjećuju vinski novinari, kritičari i vinski znalci. Vole se nova lica koja rade nove stvari i koja su drugačija od ostalih«, kaže **Ana Naglič**.

Zemlja gost – Gruzija

U posljednje tri godine na festivalu nastupa i zemlja gost. Prošle godine su to bile SAD, a ove godine se predstavila Gruzija, nadaleko poznata po kvaliteti i proizvodnji vina.

»Mi smo ljudi koji su odlučili donijeti nešto novo na tržište Srbije i regije. To je gruzijska kultura, gruzijska hrana, gruzijska vina i piva i sve što je vezano za Gruziju. Njihova vina se prave na isti način kao prije 9.000 godina. Imaju više od 650 sorti vina, a gruzijska kuhinja je jedna od bogatijih i interesantnijih u svijetu, obogaćena specifičnim začinima koje mi nemamo na ovim prostorima. Došli smo na ovaj festival predstaviti vina koja uvozimo s našim brendom *Đorđija*. Ne želimo ostati samo u Beogradu i u Srbiji nego želimo sve ovo pokazati i u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori i drugim zemljama u okruženju. Želja nam je cijeloj regiji približiti gruzijsku kulturu«, navodi **Momir Arolić**, jedan od vlasnika restorana *Đorđija* u Zemunu.

Osim vina i gastro kuhinje, u vrtu Turist info centra upriličena je izložba slika pančevačke umjetnice **Mire Kovačević** koja, umjesto boja, za slikanje koristi vino. Također, **Aleksandar Dekanski** je predstavio bogatu kolekciju od 2.000 vinskih etiketa iz cijelog svijeta.

Organizatori festivala vina u Srijemskoj Mitrovici su Turistička organizacija Sremska Mitrovica, Grad Srijemska Mitrovica i udruženje *Sinergija dobra energija*, uz finansijsku podršku Ministarstva poljoprivrede i Pokrajinskog tajništva za regionalni razvoj.

S. D.

računala, počela sam peći rakiju i praviti vina. To je sada prešlo u moju profesiju. I dalje imam dvije tvrtke, ali više imam ljubavi prema ovom poslu. Za vinariju sam se spremala posljednjih 5-6 godina. Imam bijela, roze, crvena i oranž vina. Oranž vina su nastala u Gruziji. Kasnije su ih preuzeli talijansko-slovenski vinari koji žive u graničnom području između Italije i Slovenije. To su vina koja su nastala maceracijom bijelih sorti. Premijerno sam predstavila bijela vina *sauvignon blanc*, *grašac*, *sur lie* i oranž

Naši gospodarstvenici (CXII.)

Put rajčice od pijeska do boce

Ovotjedni gospodarstvenik je **Petar Stantić** iz Tavankuta, proizvođač rajčice u svim mogućim oblicima. Upitan kada i kako je došao na ideju o pokretanju proizvodnje rajčice, odgovorio je kako su još prije nekih sedamnaest godina započeli proizvodnju, bila je kriza pa čovjek svašta pokušava raditi da zaradi.

»Naš obiteljski posao je započela moja žena, htjela je raditi nešto što joj je u blizini kuće. Imao sam nepokretnog roditelja o kojem se trebala voditi briga, pa smo se zato odlučili na uzgoj rajčice. Prvo smo počeli s malom parcelom, veličine svega par motika, kasnije smo se razvijali i sada došli do površine od šest jutara. Jednostavno nas je sama potražnja za našim proizvodom gurala naprijed. Kako smo dolazili do novih mušterija, tako smo povećavali opseg proizvodnje, a i registrirali gospodarstvo. Ova godina se pokazala kao izuzetno zahtjevna, rod je desetkovan, prinosi će biti rekordno niski. Sreća je to što smo ove godine još u travnju iznijeli dio sadnica u kontejneru, dobro se primila, dobri su bili zametci. Međutim, kada je bila pod najvećim rodnom, pod teretom ploda je pala. Uzrok tome su bile ožegline koje su nastale zbog prekomjernih temperatura. Druge sadnice koje smo kasnije iznijeli na njivu su također stradale zbog visokih temperatura. Nisu se zametnule redovno, slabije su napredovale, jednostavno ova godina za nas predstavlja veliki izazov kako opstati«, govori Petar Stantić.

Preporuka kao jedini vid reklamiranja

Svojim radom stekli su lijep broj stalnih mušterija što govori o kvaliteti proizvoda. Petar navodi kako postoje odstupanja, ali nekako uvijek završe s tendencijom rasta

mušterija. Najbolja reklama im je preporuka, stoga ne ulažu ništa u marketing.

»U početku su ljudi uzimali samo rajčicu, pa su sami kuhali. Kasnije su uzimali pasiranu rajčicu, a sada sve više njih naručuje gotov sok. Shvatili su koliko im vremena odlazi na sam proces rada, pa im je isplativije odmah naručiti gotov proizvod. Ljudi rade duže, u različitim smjenama, nema se vremena za samostalno pripremanje zbog ubrzanog tempa življenja. Tada smo vidjeli kako nije dovoljno raditi prodaju samo u gajbama s njive, jer je tako najmanja zarada. Svaka daljnja dorada donosi bolju cijenu i veći profit, uz naravno više uloženog vremena i truda. Kupujemo novu ambalažu, kuhamo, odnosimo im gotov sok praktički do kućnog praga, tako većina ljudi ostaju naše mušterije«, kaže Petar.

Procesi proizvodnje

Jedan od ciljeva koji su ostvarili je upošljavanje što većeg broja sezonskih radnika koje poznaju. To su njihovi susjedi, prijatelji, studenti kojima je potreban dodatni džeparac, umirovljenici sa skromnim mirovinama koji žele dodatni prihod za svoj kućni budžet.

»Morate biti svjesni kako je to težak posao, pogotovo ove godine kada su temperature prelazile četrdeset stupnjeva. Manje količine se oberu dnevno nego prošle godine, ali tu je naravno razlog u ekstremnim temperaturama

»Svaka godina je drugačija, svaka godina je zahtjevna na svoj način, ali mislim da je ova bila jedna od najtežih. Najviše smo se naradili, najviše potrošili, neće biti toliko isplativo kao do sada, ali mislim da smo sačuvali i ispoštovali sve naše mušterije. Ostaje da se borimo i dalje kao mali proizvođači«

koje su uzele svoj danak, kako u količini roda tako i u fizičkoj izdržljivosti berača. Isti broj ljudi je prošle godine brao oko dvije i pol tone, dok je ove godine prosjek oko tonu i pol. Satnice su ove sezone veće, sve to ide na naš teret, a povećanje cijene rajčice je zanemarljivo, jer upravo taj dio profita odnosi manja količina roda i povećana cijena inputa od samog početka procesa proizvodnje. Bit ćemo radosni ako kraj godine dočekamo na nuli, a ne u minusu. Nama proizvodnja počinje od veljače, sve do konca listopada, ali ni tada nije kraj jer moramo ukloniti opremu za navodnjavanje s parcela. Od dužine jeseni nam zavisi opstanak. Ukoliko dođe rani mraz, to bi značilo smanjenje ukupnog profita jer nama berba rajčice traje do prvog mraza«, naglašava sugovornik.

Osim rajčice, ovo obiteljsko gospodarstvo radi i s drugim kulturama. To su kukuruz šećerac, cvjetača, brokoli i kupus, a njih koriste jer su se pokazali kao najbolji način uvođenja dušika u zemljište, rajčica uvodi kalcij, stoga se međusobno pomažu. Izbjegavaju uporabu kemijskih sredstava što je više moguće, kako zbog štetnosti tako i zbog cijene ulaganja.

»Koristimo stajsko gnojivo, radimo plodored. Na taj način smanjujemo troškove što je više moguće. Travu ne špricamo herbicidima nego radimo uklanjanje mehaničkom obradom sa strojevima koje sam prilagodio toj namjeni. Ovakvim radom nemamo uštedu, ali imamo kvalitetu biljke koja je nebrojeno puta veća, biljke se ne muče toliko. Nismo još stigli do stupnja organske proizvodnje jer ipak se mora obavljati zaštita bilja sredstvima koje su blaža, na bazi ulja, a radimo uglavnom preventivno. To su skuplja sredstva, ali mi želimo čak i njih svesti na minimum. Sada je, recimo, najezda smrdibube. Mi koristimo preparate koji ne ubijaju bube, samo ih tjeraju dalje. Nosili su kupci na veliko našu rajčicu na razne analize i pokazalo se kako zadovoljava najstrože kriterije visoke kvalitete, zbog čega nam je izuzetno drago. Moji klijenti su i ljudi koji prodaju na tržnicama, razne piljarnice, restorani. Dolaze im inspekcije i obavljaju kontrolu proizvoda uzorkovanjem. Svi rezultati su bili besprijeekorni. Na oko možda nije nešto specijalno lijepa rajčica, ali je zato ukusna«, kaže Petar Stantić.

Navodnjavanje je po sustavu kap po kap. Nemaju puno svoje zemlje, uglavnom su to pjeskovite parcele, a bunari su im na pedeset metara dubine. Ove godine, posebice u Tavankutu, kako smo već pisali u našem tjedniku, situacija s navodnjavanjem je katastrofalna. Petar objašnjava kako su morali reducirati pritiske, umjesto dvije tisuće metara, navodnjavali su po svega pet stotina metara i tako pomjerali u krug. Ono što je bio poseban problem ove godine su divlje životinje koje su noću dolazile napojiti se vodom upravo iz njihovih sustava navodnjavanja. To su radili tako što bi pregrizli crijeva, pa su ponekad na dnevnoj razini morali stavljati oko stotinu spojnica na rupe koje su životinje pravile. Jedinu izvor vode tim životinjama bili su povrtlari i voćari. Noću je bio još jedan problem: dolazili su migranti i razdvajali prskalice, tuširali se, pili vode i ostavljali tako da se stvaraju bare po njivi umjesto da sustav navodnjavanja radi ravnomjerno. Petar kaže kako ne zna je li nekada bila ovako izazovna godina u svim aspektima proizvodnih procesa.

Ne koriste subvencije, isključivo rade s osobnim kapitalom

»Plastenike imamo i koristimo ih samo za rasad; njih grijemo i održavamo, ali generalno opću proizvodnju ne planiramo seliti u plastenike. Ne koristim nikakve subvencije, ne apliciram na fondove, za sve što radimo koristimo vlastiti kapital. Pravimo inovacije na strojevima koje koristimo. Trenutno radim na sustavu rednog gnojenja stajskim gnojivom kako bi ono odlazilo izravno u zemlju tamo gdje je red rajčice, a ne samo razbacivati po njivi. Na taj način dolazim do uštede na gnojivu, budući da i ono više nije jeftino. Sve što imamo je realna slika našeg napretka u radu. Ide sporije možda na ovaj način, ali želimo se držati stvarnosti. Ono što mi se sviđa u Tavankutu je što svi mi povrtlari i voćari skupa surađujemo. Svi imamo iste muke, ali nekako dobra je atmosfera među nama. Pomažemo se međusobno savjetima, usmjeravamo jedni drugima kupce, postoji kvalitetan odnos koji se nadam da ćemo zadržati«, zaključuje Stantić.

Ivan Ušumović

Kaleidoskop kulture u Novom Sadu

NOVI SAD – Peti *Kaleidoskop kulture*, najbolji europski »trend brand« u području kulture, počeo je 1. rujna, a do 4. rujna obuhvatit će više od 100 umjetničkih programa na čak 27 lokacija u novosadskom *Distriktu* (Bulevar despota Stefana 5). Publiku očekuju 22 izložbe, 12 filmskih projekcija, kao i 22 koncerta, različiti performansi, tri-

ne i paneli, koji okupljaju 400 umjetnika i umjetnica iz 40 zemalja. Programi se održavaju u *Distriktu* na muzičkim scenama, dvije filmske bine, kao i u obnovljenim prostorima poput *Fabrike*, *Radionice*, *Biroa*, *Skladišta*, *Gvožđare* i *Lančare*.

Detaljan program i satnica dostupni su na sajtovima: www.novisad2022.rs te www.kaleidoskopkulture.com. Ulaz na sve programe je besplatan. (FOTO: Filip Petronijević)

Revija narodnog ruha, oglavlja i nakita u Baču

BAČ – Udruga građana *Tragovi Šokaca* iz Bača priređuje deseti seminar *Ženskog tradicijskog češljanja i izrade ogavljja* koji će biti održan sutra (subota, 3. rujna) u *Didinoj kući* u Baču. Tijekom prijepodneva bit će održana likovna kolonija. Navečer od 18 sati planirano je predstavljanje dviju knjiga: *Zbirka narodnih nošnji Hrvatske dijaspor* mr. sc. **Katarine Bušić** iz Zagreba te *Šamija i bajka* fra **Josipa Špehara**. Nakon toga, u 19.30 sati bit će održane revije – revija narodnog ruha, ogavljja i nakita te potom i revija suvremenih modela i nakita s tradicijskim motivima.

Smotra dječjih pjevača i zborova

SUBOTICA – HGU *Festival bunjevački pisama* priređuje osamnaestu po redu *Smotru dječjih pjevača i zborova*. Smotra će biti održana idućeg petka, 9. rujna, u Velikoj vijećnici Gradske kuće u Subotici, s početkom u 19.30 sati.

Poziv za sudjelovanje na Festivalu tradicijskog pjevanja

HKC *Bunjevačko kolo* iz Subotice poziva sve amaterske pjevačke skupine koje njeguju tradicijsku pjesmu da se prijave za sudjelovanje na V. međunarodnom festivalu tradicijskog pjevanja koji će biti održan u HKC-u u Subotici, 15. listopada 2022. (subota). Skupine mogu biti ženske, muške ili mješovite i predstavljaju se s po dvije pjesme. Festival je natjecateljskog karaktera, u sastavu tročlanog stručnog žirija, koji dodjeljuje nagrade i specijalna priznanja. Zainteresirani se mogu javiti putem e-mail adrese na hkcbunjevacokolo@yahoo.com ili na senkahorvat@yahoo.com, a rok za prijavu je do 25. rujna 2022. godine. Organizacijski odbor festivala zadržava pravo odlučivanja o izboru prijavljenih pjevačkih skupina.

Hladno pivo u Novom Sadu

NOVI SAD – U Hali 2 Novosadskog sajma 8. listopada koncert će održati kulturni zagrebački rock sastav *Hladno pivo* koji spada među najpopularnije grupe ne samo u

Hrvatskoj, već u čitavoj regiji. Obilježavajući tri i pol desetljeća rada pjevač **Mile Kekin** i ekipa održat će koncert u Novom Sadu u okviru ovogodišnje turneje *35 za 35*. Dokaz da su Novosađani i Novosađanke njihovi veliki fani jest i činjenica da je *Hladno pivo* u ovom gradu ove godine već nastupalo.

Ulaznice se mogu kupiti na svim *Gigstix* prodajnim mjestima.

Mikini dani u Beregu

Zrcalo duše šokačke

 Milorad Stojnić i Vesna Bedeković

Mika Ivošev Kuzma najpoznatiji je bereški glazbenik. Violinist koji je s orkestrom nastupao u mnogim mjestima, snimao za Radio Zagreb, a najveću popularnost Mika i njegovi tamburaši imali su između dva svjetska rata. Miki u čast od 1998. godine HKPD *Silvije Strahimir Kranjčević* organizira Smotru tamburaša *Mikini dani*. Traje ovaj svojevrsan omaž Miki Ivoševu četvrt stoljeća, ali karakter manifestacije drugačiji je nego na početku, jer *Mikini dani* sada nisu smotra tamburaša već program u kome uz tamburaše nastupaju i folklorne i pjevačke skupine. Ostalo je nepromijenjeno mjesto održavanja, a to je ljetna pozornica koja je i podignuta upravo za prve *Mikine dane*. Ovogodišnji susret tamburaša, igrača i pjevača održan je 28. kolovoza.

Stoljetni trag Hrvata Šokaca

»Oj Beregu lipo selo malo, šokačko si bilo i ostalo«, ovako su za 25 godina koliko traju *Mikini dani* prvi puta otvoreni bećarcem, ali ne bećarcem koji je otpjevao netko od sudionika programa, već bećarcem koji je otpjevala predsjednica Odbora za kulturu, znanost i obrazovanje Hrvatskog sabora **Vesna Bedeković**. Ona je kao izaslanica predsjednika Sabora Republike Hrvatske **Gordana Jandrokovića**, koji je pokrovitelj ovogodišnjih *Mikinih dana*, otvorila susret tamburaša, pjevača i igrača u Beregu.

»Identitet, kultura, povijest, glazba jesu temelj na kome se zasniva osjećaj zajedničke pripadnosti i neraskidiva veza bez obzira živjeli u domovini, susjednim zemljama ili iseljeništvu. U današnjem suvremenom globaliziranom svijetu manjinske zajednice su bogatstvo svakog društva, svake zemlje, svakog naroda, jer upravo različitost svih manjinskih zajednica neko društvo čini bogatijim«, kazala je Bedeković.

Istaknula je sedam stoljeća dugu povijest Berega čiji su dio i Hrvati Šokci doseljeni s prostora Općine Klis pokraj Splita.

»U ovakoj dugoj povijesti jednog mjesta bilo je i ljudi i institucija koji su ostavili trag u kulturnom, prosvjetnom, glazbenom životu ovog područja. To je svakako Hrvatsko kulturno-prosvjetno društvo *Silvije Strahimir Kranjčević*, koje ove godine obilježava 95. obljetnicu svoga posto-

 Pučki pjevači iz Solina

HKPD *Silvije Strahimir Kranjčević*

janja. Bereg je bio i vrsni rasadnik glazbenika, a među njima je svakako Mika Ivošev, u čiju čast se u Bregu održavaju *Mikini dani*«, kazala je Bedeković.

Očuvanje kulture, tradicije, običaja nacionalnih manjina visoko je na listi prioriteta Grada Sombora, podsjetio je gradonačelnik **Antonio Ratković**.

»Zato i brojni natječaj, a ove godine i još jedan dodatni natječaj za očuvanje tradicije kulture i običaja, a HKPD *Silvije Strahimir Kranjčević* aktivno sudjeluje na svim natječajima Grada Sombora«, kazao je Ratković.

Kliški korijeni Berežaca

Mikine dane u onom programskom dijelu otvorili su domaćini, HKPD *Silvije Strahimir Kranjčević*, kaparom – običajem prošnje mladenke. Osim domaćina sudjelovala

je i KPZH *Šokadija* iz Son-te, Pučki pjevači iz Solina, KUD *Slavko Janković* iz Šiškovaca.

»Nama je iznimno drago što se udruga *Silvije Strahimir Kranjčević* koja iznimno dobro skrbi o materijalnoj i nematerijalnoj baštini javila nama, jer mi nismo znali da se prije nekoliko stoljeća 40 ličkih obitelji nastanilo na ovo područje. Kada smo to saznali, došli smo prvo mi kod njih. Onda su 2018. godine oni bili naši gosti i zajedno s nama sudjelovali su u snimanju emisije *Ljepom našom*. Sada smo mi opet ovdje. Nastavit ćemo razvijati suradnju, naročito jer je riječ o potomcima naših predaka«, kazao je

načelnik Općine Klis **Jakov Vetma**.

Uz Pučke pjevače iz Solina u Bereg su došle i članice Likovne udruge *Art Clissa* iz Klisa **Sanja Jaman** i **Žaklina Dimnić**.

»Načelnik **Vetman** nas je pozvao da budemo dio ove manifestacije, članovi udruge su napravili šest radova, a mi smo ih u ime udruge uručile našim domaćinima u Bregu. Prvi puta smo u Bregu, ne samo u Bregu već u Vojvodini. Ovo je jedinstveni događaj, veliko gostoprimstvo, nova poznanstva i nadamo se novim suradnjama i susretima«, s vidnim oduševljenjem govore Sanja i Žaklina i dodaju da su na slikama poklonjenim Bregu motivi izlaska iz Klisa kako bi se napravila poveznica današnjeg Brega sa starim krajem.

Z. V.

KUD *Slavko Janković*, Šiškovci

Šesta obljetnica Hrvatske čitaonice *Fischer* iz Surčina

Godine obilježene vrijednim radom

U udruzi je aktivno više sekcija – kreativna, literarna, tamburaška, pjevačka, a one su prigodom obljetnice prezentirale svoj rad

Obitelj Katić u novoj narodnoj nošnji

Najmlađa srijemska hrvatska udruga, Hrvatska čitaonica *Fischer* iz Surčina, proslavila je 27. kolovoza šestu obljetnicu rada. Tijekom kulturnog programa članovi literarne i tamburaške sekcije te članovi pjevačke skupine predstavili su publici ono što su naučili u proteklom razdoblju.

Također, članovi kreativne sekcije u župnoj su porti izložili svoje radove, te novu nošnju s motivima narodnog veza s ručnika s početkom XX. stoljeća, koju je tom prilikom predstavila obitelj **Katić** iz Surčina.

Kreativnost utkana u rukotvorine

U posljednjih godinu dana članovi kreativne sekcije sudjelovali su na ukupno 15 izložbi. Na sedam su bili domaćini i organizatori, a na preostalih osam gosti.

»Prošle godine smo održali nekoliko naših izložbi, zatim izložbu vezova **Mirjane Bišćević**, supruge veleposlanika Hrvatske u Beogradu, božićnu izložbu, retrospektivu božićnih izložbi od 2016. do 2021. godine i uskrсну izložbu. Bili smo gosti na svim manifestacijama koje je organizirala Općina Surčin. Bili smo i organizatori izložbe starih radova u fondaciji *Antun Gustav Matoš* u Beogradu. Ono što je bilo interesantno i što je nastalo na osnovu objavljenog teksta u tjedniku *Hrvatska riječ* jest da je RTS snimila emisiju o Čitaonici i kreativnoj sekciji te o najstarijoj vezilji koja djeluje u okviru naše sekcije. Naravno, smo ponosni što smo ove godine tri nošnje izvezli, a planiramo izraditi još četiri na osnovu motiva sa starih ručnih radova«, kaže voditeljica kreativne sekcije **Veronika Živanović**.

Nove knjige uskoro

Već petu godinu zaredom aktivno radi i literarna sekcija. Hrvatska čitaonica *Fischer*, uz potporu HNV-a, do kraja mjeseca objavit će dvije nove knjige: knjigu pjesama **Irene Obradović** i knjigu aforizama **Stjepana Volarića**.

»Prije pet godina pojavila se ideja da bi bilo dobro okupiti se u našoj čitaonici i osnovati literarnu sekciju kako bismo pjesme i aforizme članova udruge mogli predstaviti na literarnim večerima. Naša ideja naišla je na pozitivan odjek. Do sada smo nastupili na brojnim manifestacijama, kako na lokalnom nivou tako i šire. Postojanje same udruge i literarne sekcije je veoma važno zato što u našim pjesmama opisujemo naše stare običaje i nekadašnji način života u Surčinu i u Srijemu. Mnogi događaji i šale sačuvani su u tim pjesmama. To su mali zapisi iz naših života: s naših svadbi, veselja, proslava Presvetog Trojstva, Uskrsa, Božića... Pišemo i suvremenu poeziju, nešto što suvremenog čovjeka tišti, čemu se raduje i čemu se nada. Želimo nadograditi etno crtu s nekim suvremenim temama i današnjim problemima«, kaže voditeljica literarne sekcije **Irena Obradović**.

Planovi

Predsjednica surčinske udruge **Katica Naglič** najavila je planirane aktivnosti do kraja godine.

»Pohvalila bih naše tamburaše koji vrijedno vježbaju i sviraju. Već 2. rujna gostuju na manifestaciji *Gastro Srem* u Staroj Pazovi, zatim na manifestaciji *Ljubav i vino* u Surčinu, a sredinom mjeseca putuju u Hrvatsku, zahvaljujući potpori Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske za projekt *Tamburom kroz Hrvatsku*. Koncem rujna putujemo u Liku, *Putevima naših predaka*, a nakon toga planiramo održati *Jesenje prelo* koje financira Ministarstvo za kulturu. Doći će nam gosti iz Hrvat-

ske i Srijema, te pripadnici slovačke i srpske zajednice. Pred kraj godine održat ćemo manifestaciju *Božić u Surčinu*, a planiramo održati predavanje na temu *Kako očuvati svoju kulturnu baštinu*, koje će održati predstavница Etnografskog muzeja iz Zagreba», ističe Katica Naglić. Podršku radu udruge pruža i Općina Surčin.

»Udruga *Fischer* je izuzetno aktivna. Svojom radom u okviru kulturnih događanja oplemenjuju kulturni prostor. Siguran sam da je Surčin jedno od mjesta za primjer gdje u harmoniji žive sve naše nacionalne zajednice. Mi ćemo kao Općina nastojati još više učvrstiti naše odnose«, istaknuo je predsjednik Općine Surčin **Stevan Šuša**.

S. D.

X ŽENSKO TRADICIJSKO ČEŠLJANJE I IZRADA OGLAVLJA I NJIHOVA PRIMJENA KROZ SUVREMENE TRENDOVE

**Bač, etno kuća "Didina kuća"
Mostonga br. 3.**

**PROGRAM
subota, 3.9.2022.**

- 12 prijepodnevni satima likovna kolonija
- 14,00 ručak
- 15,00 skup sudionika revije i kulturno-umjetničkog programa
- 18,00 skup gostiju
- 18,30 predstavljanje knjige fra Josipa Spehara "Šemija i bajka"
- mr. sc. Katarina Bušić, viša kustosica etnološkog muzeja u Zagrebu
- "Zbirka narodnih nošnji Hrvatske dijaspori"
- 19,30 Revija narodnog ruha, oglavlja i nakita
- Revija suvremenih modela i nakita sa tradicijskim motivima
- Kulturno-umjetnički program
- Zajednička večera

SUDIONICI PROGRAMA

- KUD "Kolo", Vučevar
- Udruga "Vrijedne ruke", Vinkovci
- KUD "Mladost", Bač

DOBRODOŠLI

Promotivna dvojezična brošura

ZAŠTO POHAĐATI školski vjeronauk?

Katehetsko vijeće Subotičke biskupije, na čijem je čelu vlč. dr. **Tibor Szöllösi** (zamijenio je dugogodišnjega pročelnika preč. **Josipa Pekanovića**), entuzijastično kreće u novu vjeronaučnu godinu. Na poticaj pokojnoga subotičkog biskupa **Slavka Večerina** Vijeće je koncem protekle školske godine započelo promotivnu kampanju radi povećanja upisa na katolički vjeronauk. Jedan dio kampanje čine i promotivne dvojezične brošure autora vlč. Szöllösija koje se dijele po župama Biskupije i u školama u kojima ima katoličkog vjeronauka.

»Dio radosnih vjeroučenika«

Redovnica iz Družbe bačkih sestara Naše Gospe s. **Hermína Kovács**, koja predaje katolički vjeronauk na hrvatskom i mađarskom jeziku u OŠ *István Széchenyi* u Subotici već 20 godina, kaže da je brošura namijenjena svoj djeci katoličke vjere, uzrasta osnovne i srednje škole, i njihovim roditeljima na teritoriju Subotičke biskupije. Njezina osobna iskustva u poticanju djece i roditelja na upis školskog vjeronauka su pozitivna, budući da je, kako kaže, škola u većinski katoličkoj sredini, a i suradnja s rukovodstvom škole, drugim nastavnicima i učiteljima je dobra. U odgovoru na pitanje kako doći do novih vjeroučenika, odnosno privući one koji do sada nisu odabrali školski vjeronauk, s. Hermína kaže da je važno osobno i pozitivno iskustvo djece ili roditelja sa župnikom, vjeroučiteljem, katoličkim vjeronaukom i crkvenom zajednicom.

»Pojedina djeca koja pohađaju sate građanskog odgoja, s drugarima ili sami, iz znatiželje ulazila su na naše sate više puta i iduće godine upisala katolički vjeronauk. I ove godine imam takvih. Čuju lijepe stvari o vjeronauku ili sami iskuse, pa onda lakše upisuju«, kaže sestra.

U brošuri se nalazi i duhovna ponuda za vjeroučenike. S. Hermína je uključena u organizaciju mnogih od navedenih aktivnosti.

»Neki župnici, skupa s mladima, organiziraju susrete vjeroučenika, ljetne kampove, a mi vjeroučitelji ih promoviramo i vodimo na neke. To čuju i druga djeca, a na neke i mi vjeroučenici vodimo vjeroučenike. Ponekad me učenici koji pohađaju građanski odgoj ili njihovi drugari s katoličkog vjeronauka na hodniku škole pitaju mogu li zainteresirati s građanskog doći na susret vjeroučenika ili kamp. Kažem im da mogu doći samo vjeroučenici katoličkog vjeronauka, na što se oni izjasne da iduće godine žele upisati katolički vjeronauk. U takvim situacijama im dozvolim da dođu na susret ili u kamp. Osim toga, Katehetsko vijeće

od ove školske godine želi proširiti natjecanja iz vjeronauka, koja postoje u Subotici, na teritoriju cijele Biskupije, te na oba jezika«, navodi ova vjeroučiteljica.

Upis drugog izbornog predmeta, u odnosu na prvotno odabrani, u školama je moguć jedanput u školskom ciklusu (prvom, u prva četiri razreda i drugom, kod starijih razreda) i jedanput tijekom srednje škole.

Priprema se katehetski tjedan

Sestra dodaje kako različite aktivnosti postoje i u župama u Subotici i Biskupiji.

»U našoj crkvi rođenja Blažene Djevice Marije, primjerice, dugi niz godina vjeroučenici od trećeg do osmog razreda rado čitaju molitve vjernika na svakoj nedjeljnoj svetoj misi. Na kraju prvog i drugog polugodišta dobiju i nagradu za ovu aktivnost. Ministriraju redovito. Župnik, preč. **Szilárd Balcsák** im organizira i u župi susret ministranata, ali uvijek sam ih vodila i na susrete ministranata na razini Biskupije. U katedrali se redovito s kapelanim i vjeroučiteljima iz Subotice i okolice slavi svečana sveta misa za početak i zahvala za završetak školske i vjeronaučne godine. Tu su i likovni i literarni natjecaji. Mislim da to sve skupa pomaže da što više djece upiše katolički vjeronauk«, kaže s. Kovács.

Blagopokojni biskup je zamolio Katehetsko vijeće da se od ove godine na razini cijele Biskupije organizira Katehetski tjedan, za što Katehetsko vijeće priprema aktivnosti i materijale.

Predstavljanje novog pročelnika Katehetskog vijeća planirano je za susret vjeroučitelja Subotičke biskupije, 10. rujna, a uskoro bi trebali biti predstavljeni i novopripremljeni udžbenici školskog vjeronauka.

M. Tucakov

Prvi salezijanac iz zajednice bačkih Hrvata

Hrvatska salezijanska provincija je 27. kolovoza dobila četiri nova salezijanca. U crkvi sv. Mati slobode u Zagrebu oni su se zavjetovali Gospodinu na poslušnost, siromaštvo i čistoću, na život u salezijanskoj zajednici te na predanje mladima, osobito najsiromašnijima, kako je to tražio utemeljitelj sv. Ivan Bosco.

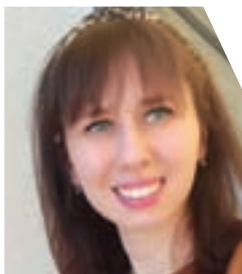

Među novozavjetovanim salezijancima je i **Ivo Šokčić** (prvi s lijeve strane na fotografiji). Ivo je rođen u Subotici 1991. godine. U rodnom gradu je pohađao OŠ *Matko Vuković* i Gimnaziju *Svetozar Marković*. Nakon završenog studija matematike na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu u Zagrebu, pridružio se Salezijanskom redu, te, nakon razdoblja novicijata, prve zavjete položio 2016. godine. Formaciju je nastavio u Rimu, u Salezijanskom papinskom sveučilištu studijem filozofije, a nastavio u Torinu, gdje studira teologiju.

M. T.

U susret blagdanima

- 3. rujna – Grgur Veliki
- 5. rujna – Majka Tereza
- 7. rujna – Marko Križevčanin
- 8. rujna – Rođenje Blažene Djevice Marije (Mala Gospa)
- 12. rujna – Ime Marijino
- 14. rujna – Uzvišenje sv. Križa
- 15. rujna – Gospa Žalosna

Piše: dipl. theol. Ana Hodak

Milosrdni Otac

Stari zavjet nam svjedoči kako se Bog stoljećima objavljivao svome narodu. Ljudi su i prije početka Božje objave mogli naslutiti da on postoji, promatrajući njegove tragove u stvorenome svijetu. No, nisu ga mogli proniknuti, pa su često o njemu imali krive predodžbe. Stoga je Bog odlučio razotkriti se čovjeku, te je svoje pravo lice počeo otkrivati narodu kojega je sebi izabrao. Iako su bili Božji izabranici, oni su o njemu znali samo ono što im je on sam o sebi objavio. Ta objava je bila postupna, te su spoznavali malo-pomalo. Tako su znali da je Bog Stvoritelj, da je Osloboditelj, da ljubi svoj narod, da je Svemogući... Međutim, često su njihovi doživljaji Boga bili pogrešni. Oni su ga tako doživljavali kao strogog suca i osvetnika, iako je on njihov Spasitelj i Stvoritelj.

Sin objavljuje Oca

Bog je, kada se ispunilo vrijeme, odlučio svoju objavu podići na još jedan viši nivo, te se utjelovio. Sin nam je u liku čovjeka Isusa Krista objavio Boga na drugačiji način od onoga kako su ga shvaćali starozavjetni ljudi. U osobi Sin Bog je postao čovjeku bliži nego prije, a čovjek ga je mogao lakše spoznati i upoznati. Isus Krist je za vrijeme svoga javnog djelovanja objavljivao Boga svojim riječima i djelima. Ispričao je mnoge prisposode koje su na primjerima iz svakodnevnog života otkrивale pravu sliku Boga. Tako ga je Krist objavio kao milosrdnog Oca i raspršio starozavjetnu predodžbu strogog suca. A liturgija 24. nedjelje kroz godinu stavlja pred nas nekoliko prisposoda u kojima Isus naviješta upravo takvog Boga (usp. Lk 15, 1-32).

Bog ljubi grješnika

Evangelist Luka zapisao je niz prisposodi koje na slikovit način

prikazuju odnos Boga prema grješnom čovjeku. U svim tim prisposodama grješnik je poput izgubljene stvari (ovca, drahma), koju vlasnik na kraju pronalazi i zbog toga se raduje. Taj koji pronalazi ono što je izgubio predstavlja Boga, koji se raduje kada se izgubljeni grješnik njemu ponovno vrati. Kao posljednju u nizu Isus priča prisposodu o milosrdnom ocu. Ona na najbolji način oslikava Božje milosrđe spram grješnog čovjeka. Milosrdni otac koji radosno dočekuje razvratnog sina, koji je u svijetu propao, te se pokajao i vraća se nazad ocu, slika je Boga Oca, koji s jednakom radošću dočekuje raskajanog grješnika, koji se odlučio obratiti. Božje milosrđe znak je njegove ljubavi. Kao što otac ljubi svoga sina, tako i Bog ljubi svakoga, jer smo svi njegova djeca. Otac odgaja, pokušava dijete uputiti i poučiti, a ako dijete i ne sluša, očeva ljubav se ne smanjuje. Kada se dijete odluči popraviti, otac se raduje, jer želi dijete pored sebe, želi ga vidjeti da živi onako kako ga je on poučio. Tako i Bog Otac. On nas odgaja i poučava, želi da smo uz njega, da slušamo njegovu riječ i živimo prema njegovim zakonima. A kada grješnik odluči odbaciti ono što ga Bog uči, on ga ništa manje ne voli. Naprotiv, žali što je njegovo ljubljeno dijete od njega otišlo. Nestrpljivo čeka njegovo obraćenje i svakog grješnika s velikom radošću prima k sebi nazad.

Svjesni smo svoje grješnosti i malenosti pred Bogom. Naša nas grješnost od njega udaljava. No, Božje milosrđe veće je od svake naše slabosti. Otac mrzi grijeh, ali ne grješnika, njega ljubi, jer je on njegovo dijete. Stoga ni sami ne smijemo biti strogi prema sebi, niti se bojati Boga kao starozavjetni čovjek. Važno je obratiti se, pokajati se iskreno i stalno se truditi živjeti prema Božjim zakonima. On će se tada radovati povratku svoga »izgubljenog sina«.

Kućni muzej starih predmeta u domu Grge Piukovića

Kutak s daškom prošlosti

»Mnogi ne znaju za ovu moju kolekciju, al ako bi mogla poslužiti za kakvu izložbu, vrlo rado bi je ustupio«

nije bilo teško, polako i uz pomoć štapa, popeti se stepenicama i pokazati nam svoje vrijedno »blago«. Štoviše, to je učinio s velikim zadovoljstvom, uz konstataciju da mu je drago što još uvijek ima mlađih koje to interesira i koji žele, u ovom slučaju putem medija, prenijeti ovakve priče i njima možda potaknuti i druge da čuvaju i njeguju svoje običaje.

Slobodno se to može nazvati kućnim muzejom, ali je zaista šteta što za ovoliki broj predmeta nema mnogo više mjesta. Od svega čime raspolaže doista bi se mogao napraviti pravi mali muzej. Toliko je predmeta u ovom vrijednom kutku, koji, kada se uzmu u ruke, uz malo sjetite, ali mnogo više radosti i ushićenja, vraćaju u prošlost. Neki od njih podsjetite na konkretne situacije, događaje, a prije svega ljude – nama bliske osobe kojih nažalost više nema. Neke predmete poznamo, neki nam se »kroz maglu« vraćaju u pamćenje, a neke vidimo prvi put. Zato smo pitali bač Grgu čega sve tu ima.

»Tu je nekoliko preslica na kojima se prela vuna, veliki broj veći ćupova, u kojima se, među ostalim, držala mast, te manji za držanje npr. pekmeza. Neki ćupovi su se koristili i za kuvanje. Onda razna kuhinjska pomagala za pripremu rane – protak, rešetko i sito koji su se koristili kod pravljenja tarane, razni lonci u kojima se pravila kiselnica il držalo mliko, pa stupica u kojoj se mlio mak il tucala paprika, krušni košar u kojem se držo somun kruva, a koji je bio u sobi za vrati. Tu je i čobanja, u kojoj se nosila voda kad se išlo u radove na zemlju, a pravila se slično ko bure, samo što je pljosnatija. Pošto je od drveta, voda se sporije zagrijava. Imam i veliki broj kolski lampaša koji su se nosili na kolima kad se išlo digod dalje, pa da se mogu zapaliti kad padne mrak. Al koristili su se i u kućama kad doveče triba otići rad čegagod u avliju. Tu su i fenjeri, koji su bili unutra na astalu, a najčešće su visili na zidu, jel kadkog nije bilo struje. Jevo i nekoliko pari drveni klompa koje su se nosile zimi. U nji se metne slama, da ne žuljaju, a nosile su se na vunene čorape i štitile su noge da ne ozebu kad se ide po snigu po avliji il kad se ide konjskom zapregom od salaša do varoši i natrag. Pa kotarce – malo svečanije koje su se nosile u varoš il na pecu, i one koje su se svaki dan koristile na salašu kad štogod triba pokupiti iz bašče il iz voćnjaka. Tu je i keramički lavor

Poznati čuvar tradicije i kulture bunjevačkih Hrvata **Grgo Piuković** ne samo da, otkad zna za sebe, njeguje i prakticira običaje ove male ali vrijedne nacionalne manjine na sjeveru Bačke već ih je, uz ljubav, predanost i istrajnost prenio, kako na svoju djecu i unuke tako i na pripadnike mlađe generacije koji i danas aktivno sudjeluju u društveno-kulturnom životu ovdašnjih Bunjevaca. Dokaz koliko mu je stalo da se sve to ne zaboravi, svakako je i činjenica da u posljednjih oko pola stoljeća prikuplja razne predmete koji su se nekada koristili u kućanstvima predaka, a zahvaljujući kojima je napravio svojevrsan kućni muzej.

»Katalog« bač Grginog »muzeja«

Iako se muzej starih predmeta obitelji Grge Piukovića nalazi na katu njegove kuće u Subotici, našem domaćinu

i bokal na kadgodašnjem umivaoniku, jedna kolivka za bebe, šerba koja se držala pod krevetom i koristila su je dičica il stari za malu nuždu noćom, onda pegle koje su se grijale il komadom gvožđa, koje bi se prija tog ugrijalo u šporelju pa metnilo u peglu il su se grijale žeravom od čutaka. Ondak zidne keramičke il plekane slanice za so il mlivenu papriku, zemljana zdila iz koje se vadila čorba», nabrojao je Grgo Piuković.

Zidovi ovog »kućnog muzeja« ukrašeni su brojnim starij obiteljskim slikama, a tu su i *vinčane* slike, tzv. vinci, od kojih je jedan star oko sto godina, kao i nekoliko *prilika* (svetih slika). Sve one (slike) nadopunjuju i obogaćuju ovaj kutak podsjećanjem na ljude kojima su svi ovi predmeti bili neophodni za život, a danas su tu »samo za gledanje«.

Podrijetlo i namjena

Grgo Piuković je sve ove predmete počeo prikupljati prije oko pola stoljeća. Prvobitno se za njih mjesto našlo po raznim kutovima doma i tavana, da bi potom bio

napravljen ovaj poseban kutak gdje je gotovo sve posloženo. No, i dalje ima raznih predmeta i po sobama, u kuhinji, u dvorištu.

A o njihovom podrijetlu on kaže:

»Većinu predmeta sam kupio na stareškoj peci, dosta sam i dobio il kupio od ljudi koji su znali da i skupljam. To što sam kupovo na peci nije puno koštalo, jel ti što su to prodavali nisu znali koliko to zapravo vridi. Jeste sve to staro, al onima kojima je to poznato i blisko vridi puno više novaca«.

Uz pogled na svo to »bogatstvo«, pitali smo ga jesu li neki od ovih njegovih predmeta do sada prikazani na nekoj izložbi, na što je odgovorio:

»Mnogi ne znaju za ovu moju kolekciju, al ako bi mogla poslužiti za kakvu izložbu, vrlo rado bi je ustupio«.

Neke od svojih starih vrijednih predmeta ipak je do sada ustupio na korištenje, tj. gledanje. A to su preslica, stan za tkanje i velika opaklija, i to za potrebe opremanja tzv. Bunjevačke sobe u prostorijama HKC-a *Bunjevačko kolo* u Subotici, za što je darovao i nekoliko manjih predmeta.

I. Petrekanić Sič

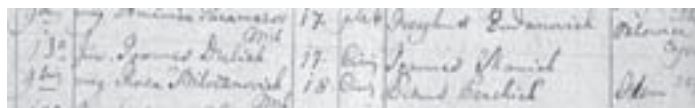
Dulići iz Tavankuta

Jedno prosječno obiteljsko stablo uglavnom obuhvaća četiri generacije (sin/kći, otac/mati, djed/baba, pradjed/prabaka, šukundjed/šukunbaba). To donekle ima i smisla, jer se uglavnom drži da se srodnici do 4.-5. generacije nalaze u uskoj međusobnoj vezi. Ljudi se uglavnom sjećaju svojih *dida* i *majki*, jer su provodili vrijeme s njima. Međutim, malo je tih koji su imali izravni dodir s *pradidama* i *pramajkama*. Većina uglavnom o trećem koljenu ima neizravne spoznaje. O petom – da se i ne govori. Uostalom, vremenski je isuviše daleko da bi bilo pristupačno.

Također, uslijed suvremenog tempa života i migracija detalji iz prošlosti jedne obitelji – ili izbljede ili iščeznu. Zapravo, u zaborav padaju ne samo detalji, poput anegdota, nego i osnovne činjenice (imena, datumi i srodnički odnosi). Međutim, ipak nije sve izgubljeno.

Rekonstrukcija stabla

Rekonstrukcija obiteljskog stabla je moguća u uvjetima gdje se ne može računati na izravnu pomoć predaka. To pokazuje i slučaj obiteljskog stabla **Ivice Dulića** iz Tavan-

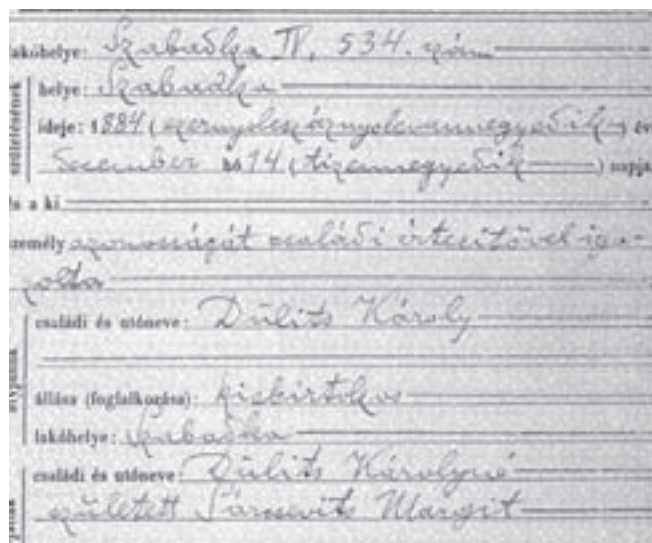
Vjenčanje Ivana Dulića i Ruže Milodanović (1833.)

kuta, istaknutog člana HKPD-a **Matija Gubec**. On je također potomak **Milaka Dulića** (1716. – 1777.) u 8. koljenu. Milak je opet jedan od sinova **Ilije Dulića** (1674. – 1758.). Oženio se 28. XI. 1735. **Marijom Gršić**, koja mu je rodila nekoliko sinova. Na rodoslovnom stablu vide se: **Matan** (r. 11. II. 1739.), **Damjan** (21. X. 1745.), **Marko** (5. IV. 1751.), **Kuzman** (3. VI. 1754.) i **Joka** (11. VIII. 1760.), ali matične knjige pokazuju da je bilo još muških potomaka. Ivičin predak u 7. koljenu je Marko, koji se 19. XI. 1769. oženio Matijom, kćerkom **Martina Poljakovića**. Ona mu je rodila nekoliko sinova, od kojih se po značenju izdvaja **Grgo Dulić** (1773.). Grgo je vjenčao **Janju Prčić** (1789.). I ovaj brak je urodio plodom. Rođeno je nekoliko sinova koji su nastavili lozu. Među njima se ističe sin **Ivan Dulić**, koji je doživio lijepe godine. Rođen je 29. VIII. 1815., a umro 17. VI. 1901. godine.

Općinari i gazde

Ivan Dulić (1815. – 1901.) bio je oženjen **Ružom Milodanović** (u braku od 13. XI. 1833.), koju je nadživio.

Bio je član subotičke općine. Iz *Bunjevačkih i šokačkih novina* (7. III. 1872.) doznaje se da je plaćao 447 forinti pristojbe, što ga ubraja u imućnije građane Subotice. Imao je među inim sina **Kalora** (31. VIII. 1848.), koji nije

Podatci o Ivanu Duliću (r. 1884.)

ucrtan u obiteljskom stablu. Upisani su samo sinovi **Marko** (1836.), **Veco** (1844.) i **Joko** (1846.), ali se iz matičnih knjiga vidi da nisu bili jedini muški potomci. Kalor se oženio **Margom Šarčević** (1867.), koja mu je podarila sina **Ivana** (14. XII. 1884.) – Ivičinog pradjeda.

Ivan je zanimljiv po tome što je njegovo imanje poslije Drugog svjetskog rata (salaš u Tavankutu) postalo »objektom agrarne reforme«. On je ujedno najstariji predak u obitelji Ivice Dulića o kojemu postoji kako-tako živo sjećanje. Po obiteljskoj predaji, stanovao je »na gredi«. Arhivski spisi i periodika to potvrđuju. U pitanju je Gundulićeva 51. Godine 1903. vjenčao je **Mariju Kujundžić**, s kojom je imao četvoricu sinova: **Kalora** (1911.), **Grgu** (1913.), **Đulu** (1914.) i **Josu** (1928.). Grgo je Ivičin djed.

Inače, Dulići spadaju u jednu od najrazgranatijih obitelji bačkih Hrvata. Osim muških, imaju i mnogo ženskih potomaka slavnih predaka (Ilije, Milaka itd.). Možda najbolji primjer je obitelj **Ivković Ivandekić** iz Đurđina, iz koje dolazi novinarka **Kristina Ivković Ivandekić** (Novi Sad). Njihov predak **Bonaventura Ivković Ivandekić** oženio se 1874. Lojzijom, kćerkom **Paje Dulića** i **Terezije Malagurski**, unukom **Veca Dulića** i **Terezije pl. Piuković** iz Mateovića (predio kod Tataháze). Veco Dulić (1808.) zapravo je bio rođeni brat gore spomenutog Ivana Dulića (1815. – 1901.).

Gradska uprava Subotica, Tajništvo za poljoprivredu i zaštitu životnog okoliša, Služba za zaštitu životnog okoliša i održivi razvoj, temeljem članka 10. i 29. Zakona o procjeni utjecaja na životni okoliš (*Sl. glasnik RS*, br.135/04 i 36/09) objavljuje:

**OBAVIJEST O PODNIJETOM ZAHTEJU ZA
ODLUČIVANJE O POTREBI PROCJENE
UTJECAJA PROJEKTA NA ŽIVOTNI OKOLIŠ**

Podnositelj STUDIO STRUCTURA doo, Južni bulevar 84, Beograd, podnio je dana 29. 8. 2022. godine u ime nositelja projekta 4CAM S.R.L. ogranak Subotica, 14. Nova 13, Subotica, zahtjev za odlučivanje o potrebi procjene utjecaja na životni okoliš projekta: Rekonstrukcija 1. faze i dogradnja 2. i 3. faze tvornice za termoplastičnu izradu kalupa putem injekcijskog ubrizgavanja na k. p. br. 33928/34 K. O. Donji grad (46.0747122°, 19.6378825°). Zahtjev je evidentiran u pisarnici Gradske uprave Subotica pod brojem IV-08/I-501-215/2022.

Uvid u podatke i dokumentaciju iz predmetnog zahtjeva može se izvršiti u prostorijama Službe za zaštitu životnog okoliša i održivi razvoj (Trg slobode 1, Gradska kuća, I. kat, soba 128), svakog radnog dana od 8 do 14 sati.

Zainteresirana tijela, organizacije i javnost u roku od deset dana od dana objavljivanja ove obavijesti mogu dostaviti mišljenja o potrebi procjene utjecaja predmetnog projekta na životni okoliš osobno, poštom ili elektronički na adresu zivotnasredina@subotica.rs.

Gradska uprava Subotica, Tajništvo za poljoprivredu i zaštitu životnog okoliša, temeljem članka 10. i 29. Zakona o procjeni utjecaja na životni okoliš (*Sl. glasnik RS*, br. 135/04 i 36/09) objavljuje:

**OBAVIJEST O DONIJETOM RJEŠENJU DA NIJE
POTREBNA IZRADA STUDIJE O PROCJENI
UTJECAJA NA ŽIVOTNI OKOLIŠ**

Dana 29. 8. 2022. donijeto je rješenje pod brojem IV-08/I-501-183/2022, kojim se utvrđuje da nije potrebna izrada studije o procjeni utjecaja na životni okoliš projekta: Industrijski kompleks na k. p. br. 4550/2, 8860, 982 K. O. Čantavir (45.9293495°, 19.7554473°), čiji je nositelj GEBI DOO PO ČANTAVIR, Maršala Tita 46, Čantavir, Maršala Tita 46, Čantavir.

Zainteresirana javnost ima pravo žalbe u roku od 15 dana od dana objavljivanja obavijesti u sredstvima informiranja. Tekst rješenja se u cijelosti može preuzeti na internetskoj adresi: http://www.subotica.rs/documents/zivotna_sredina/Resenja/501-183-2022.pdf

**GRAD SUBOTICA
GRADSKA UPRAVA
TAJNIŠTVO ZA GRAĐEVINARSTVO**

U skladu s člankom 45a. Zakona o planiranju i izgradnji (*Sl. glasnik RS*, br. 72/2009, 81/2009 - ispr., 64/2010 - odluka US, 24/2011, 121/2012, 42/2013 - odluka US, 50/2013 - odluka US, 98/2013 - odluka US, 132/2014, 145/2014, 83/2018, 31/2019, 37/2019 - dr. zakon, 9/2020 i 52/2021)

o g l a š a v a

**RANI JAVNI UVID
POVODOM IZRADJE
PLANA GENERALNE REGULACIJE
ZA NASELJE NOVI ŽEDNIK
IZMJENE DIJELA PLANA DETALJNE
REGULACIJE ZA DIO PROSTORA ORUBLJEN
ULICAMA MAKSIMA GORKOG, BEOGRADSKA
CESTA, BLAŠKA RAJIĆA I SENČANSKA
CESTA – SJEVEROISTOČNI DIO
i
PLANA DETALJNE REGULACIJE ZA PROSTOR
IZMEĐU ULICA FRANKOPANSKE, FERENCA
SZÉPA, ALEJE MARŠALA TITA I PETRA
LEKOVIĆA U SUBOTICI**

Odluke o izradi navedenih planova su objavljene u *Službenom listu Grada Subotice*, broj 17/2022 i 19/2022.

Rani javni uvid bit će održan u trajanju od 15 dana, od 2. do 16. rujna 2022. godine, radnim danima od 8 do 12 sati, u Gradskoj upravi Subotice, Trg slobode 1, u Tajništvu za građevinarstvo, Stara gradska kuća, ured br. 204.

Tajništvo za građevinarstvo, kao nositelj izrade navedenih planova, organizira rani javni uvid u cilju upoznavanja javnosti s općim ciljevima i svrhom izrade navedenih planova, mogućim rješenjima za razvoj prostornih cjelina, mogućim rješenjima za urbanu obnovu, kao i efektima planiranja.

Pozivaju se tijela, organizacije i javna poduzeća koji su ovlašteni utvrđivati uvjete za zaštitu i uređenje prostora i izgradnju objekata da daju mišljenje u pogledu uvjeta i neophodnog opsega i stupnja procjene utjecaja na životni okoliš.

Pravne i fizičke osobe mogu dostaviti primjedbe i sugestije u pisanoj formi Tajništvu za građevinarstvo, Stara gradska kuća (Uslužni centar, šalter 8 ili 9), Trg slobode 1, od 2. do 16. rujna 2022. godine.

Primjedbe i sugestije pravnih i fizičkih osoba koje evidentira nositelj izrade mogu utjecati na planska rješenja.

Etnokamp Hrvatske čitaonice

Pet dana za 5

Pet dana, 120 djece, 65 volontera i 15 puta zaredom – to je u kratkim crtama ovogodišnji *Etnokamp*.

Svečanom priredbom, koja je održana 26. kolovoza u dvorištu Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini, djeca osnovnoškolskog uzrasta pokazala su samo mali dio onoga što su proteklih pet dana, od 22. do 26. kolovoza, radila u *Etnokampu*. Kao i dosadašnjih godina, kamp je organizirala Hrvatska čitaonica na čelu s predsjednicom **Bernadicom Ivanković** uz logističku potporu Gradske knjižnice Subotica. Ne treba više niti govoriti kako je *Etnokamp* mjesto za učenje, igranje, čuvanje tradicije, jezika, kulture i običaja, a prije svega za nezaboravno druženje. Osim velikog broja djece, ove godine je bio prisutan i veliki broj volontera, njih 65 koji su se smjenjivali tijekom spomenutih pet dana. Brojna djeca i generacije učenika su stasali i odrasli uz *Etnokamp*, ali od svega je još zanimljiviji podatak da su mnogi od njih danas volonteri u kampu.

»Danas mladi ljudi, donedavno sudionici kampa, su naši volonteri. Divno je znati da je i njima bilo lijepo i da kad god požele mogu biti dio ove naše obitelji. Trudimo se tijekom ovih dana neke pomalo zaboravljene stvari ponovno oživjeti i približiti ih djeci, pa i odraslima. Ove godine smo sami izrađivali *svetnjaču* (posuda za svetu vodu) i govorili o njoj. Da smo samo to naučili, bila bih za-

dovoljna, ali naučili smo puno toga. Neki su se oslobodili kroz razne radionice i nastupe, igru, neki su prvi puta plesali, svirali, vodili program, glumili... Sve to je sastavni dio odrastanja koji nas čini uspješnijima. Ono što je važno i što nas raduje jest da kada privedemo kamp kraju, djeca pitaju može li trajati još malo, bar još 2-3 dana... ili može li biti dva kampa, onda se zaboravi i umor i sve drugo«, priča Bernadica.

A umora i posla oko pripreme je bilo. Zapravo cijeli *Etnokamp* je velika organizacija, počevši od okupljanja volontera, a potom i djece i roditelja. Pomislite samo svu djecu ispratiti, osigurati im prijevoz do Tavankuta, gdje je

ove godine bio jednodnevni izlet, osigurati hranu za sve njih, užinu, vodu, pribor za rad i brojne radionice, a tek kad pomislimo na kuharsku radionicu u kojoj su se pekle palačinke, i to je trebalo osigurati na čemu i s čim će se peći... Ali, sve su uspjeli, a radost u očima djece je nemjerljiva. Ako dodamo podatak (bitan roditeljima) da su djeca tih dana bila bez mobitela i računala, na zraku – onda je to još dodatan plus.

»Pripreme za *Etnokamp* krenu još u svibnju i to traje, dok se sve ne pospremi, a ove godine planiramo volontere voditi na izlet u Osijek, što bi im bila mala nagrada za sve ono što rade godinama u kampu«, priča Bernadica i dodaje kako je zanimljivo gledati kako se u kampu veliki brinu za male, a mali žele biti kao veliki, te se tako skupa u mješovitim skupinama upoznaju, druže i grade nova prijateljstva.

Ovogodišnji *Etnokamp* pomogli su Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske, Grad Subotica i Hrvatsko nacionalno vijeće, kao i brojni drugi sponzori i donatori.

Bilo je to odlično zagrijavanje za druženje u školskim klubovima, koje istina nije baš toliko interesantno, ali upravo radi toga će se i ovogodišnji *Etnokamp* još dugo prepričavati, možda čak do sljedećeg.

Ž. V.

Traže se vozači C i E kategorije s hrvatskim ili mađarskim putnim ispravama za posao u Njemačkoj u okolini Stuttgarta i Ludwigsburga.
Tel.: + 4917621561026 ili 064/1826160.

Prodaje se elevator, plug leopard dvobrazni, špediter, auto lada samara (i krovni nosač i auto prikolica trabanta), motor. Tel.: 024/528-682.

Roleri i starinska kolijevka, ormari, kreveti, virangoši, stol, stolice, bunjevačka ruha, marama, pregače i sl. Tel.: 024/532-570.

Prodajem plac u Borči, 12 kilometara od centra Beograda, veličine 5 ari i tražim njegovateljicu za teško pokretnu osobu. Tel.: 060 3105572.

Hrvatska obitelj iz Zagreba koja živi u Segedinu (Mađarska) traži ženu za čuvanje osmomjesečnog djeteta i pomoć u kućanstvu na duže razdoblje. Plaćanje 800 eura. Stan i hrana osigurani, slobodni dani i ostalo po dogovoru. Kontakt telefon: Mirko, 0036-30-288-93-33.

Izdaje se u arendu – zakup poljoprivredno zemljište oko 2,5 km južno od sela Golubinci, površine 42 a i 73 m², parcela broj 7138 K. O. Golubinci. Dragan 063/509-902.

Prodaje se pneumatska 4. redna sejačica 2016. g. iz Agrije, elektronska sjetva (tri para ploča za kukuruz, sunčokret i soju), Lada Samara 90 (150 eu), špediter (150 eu), starinski ormari i sl. Tel.: 024/532570 ili 0600532570.

Prodaje se poslovni prostor i stan od oko 600 m² u Ulici Huga Badalića 6, Subotica. Tel.: 069 2887213.

Izdaje se jednosoban stan na Proizivki u Subotici (42 kv, 4. kat, centralno grijanje s alokatorima, mali troškovi održavanja). Cijena je 120 eura plus režija. Info na telefon: 063/8857124.

Prodajem ili mijenjam poslovni prostor u neposrednoj blizini centra Šida površine 100 m², za nekretninu na Hrvatskom primorju. Sve informacije na telefon: 062/8681437 ili 064/6590730.

Prodajem ili mijenjam dvoetažni stan površine 77,5 m² u centru Šida kod gradske tržnice (Karadorđeva 17), za nekretninu na Hrvatskom primorju. Stan je novoizgrađen s centralnim grijanjem. Informacije na telefon: 060/0289407 ili 060/7158020.

U Somboru **prodajem** kompletno završenu veću katnicu sa suterenom, garažom, ljetnom kuhinjom, svim komunalijama i CG u centru grada. Tel.: 064 2808432; 025 5449220.

Prodajem kuću za odmor, 40 m² na placu od 500 m², na Hvaru, s dvije sobe, kuhinjom i kupatilom, s namještajem. Kuća je 13 km od Sućuraja, 100 km od glavnog puta. Do mora je 1 km ili 2,2 km. Cijena 45.000 eura. Tel.: 062 205973.

Hrvat, katolik iz Slavenske Orahovice kod Osijeka, zaposlen, vlasnik kuće i auta, traži djevojku iz Subotice do 31 godine za upoznavanje i brak. Ivan Peček.

Prodaje se trobojni plug (14 cola) obtač regent fiksno s predplužnjacima i 2 crtala i 2 kotača u radnom stanju (2.200 eura). Telefon: 064-228-11-00.

Potreban konobar ili konobarica za rad u sezoni na Pelješcu. Osigurana je hrana, smještaj, plaća je po dogovoru. Kontakt osoba Jasmina Kušić +385-99-5977155.

Gradska uprava Subotica, Tajništvo za poljoprivredu i zaštitu životnog okoliša, temeljem članka 10. i 29. Zakona o procjeni utjecaja na životni okoliš (*Sl. glasnik RS*, br. 135/04 i 36/09) objavljuje:

OBAVIJEST O DONIJETOM RJEŠENJU DA NIJE POTREBNA IZRADA STUDIJE O PROCJENI UTJECAJA NA ŽIVOTNI OKOLIŠ

Dana 24. 8. 2022. donijeto je rješenje pod brojem IV-08/I-501-196/2022, kojim se utvrđuje da nije potrebna izrada studije o procjeni utjecaja na životni okoliš projekta: Javna vodovodna mreža s buster stanicom za potrebe vodoopskrbe NIS SSG Kraljev Brig 1 na k. p. br. 1900, 4038, 4078/2, 1406, 4078/1, 4056/1 K. O. Kraljev Brig, čiji je nositelj NIS a. d. Novi Sad, Narodnog fronta 12.

Zainteresirana javnost ima pravo žalbe u roku od 15 dana od dana objavljivanja obavijesti u sredstvima informiranja. Tekst rješenja se u cijelosti može preuzeti na internetskoj adresi: http://www.subotica.rs/documents/zivotna_sredina/Resenja/501-196-2022.pdf.

Besplatni mali oglasi uz kupon iz *Hrvatske riječi* koji

VAŽI DO 6. 9. 2022.

Poštovani čitatelji našeg i vašeg tjednika, i dalje nastavljamo objavljivati rubrike malih oglasa u kojima možete objavljivati sve ono što želite prodati, mijenjati, kupiti ili darovati. Jedini uvjet za objavu vašeg malog oglasa je priložen kupon kojega objavljujemo u svakom broju *Hrvatske riječi*. Duljina malog oglasa ne smije prelaziti više od 30 riječi.

Uredništvo

HRVATSKI PROGRAM NA RTV-U

Informativna emisija na hrvatskom jeziku *Dnevnik*, u trajanju od deset minuta, emitira se od ponedjeljka do subote u terminu od 17.45 na Drugom programu Radio-televizije Vojvodine.

Emisija *Izravno* – rezime najvažnijih događaja u hrvatskoj zajednici tijekom tjedna – na programu je nedjeljom u 16, a *Svjetonik* – o političkim i kulturnim događanjima u zajednici – nedjeljom od 16.30 sati. Obje emisije traju pola sata. Polusatne radijske emisije s raznovrsnim temama iz hrvatske zajednice, na Trećem programu Radija Novi Sad emitiraju se utorkom i subotom u terminu od 14.15 sati.

GLAS DOMOVINE

Televizijska emisija *Glas domovine* ima stalnu rubriku o Hrvatima u Srbiji, a emitira se na HRT 1 utorkom od 11.10 sati. Radijski program *Glasa Hrvatske* emitira se 24 sata dnevno i preko interneta se može pratiti u cijelom svijetu. Konkretno informacije o Hrvatima iz Srbije, koje nema nijedan drugi medij u Hrvatskoj, mogu se slušati i u radijskoj emisiji *Na valovima staroga kraja* ponedjeljkom u 10.05 i utorkom u repriznim terminima u 3.05 i 20.15 u trajanju od 45 minuta, te u velikoj trosatnoj emisiji pod naslovom *Hrvatima izvan domovine*, četvrtkom u 21.05, koju prenosi i Prvi program Hrvatskog radija.

GLAS HRVATA

Radijska emisija *Glas Hrvata* u produkciji HKD-a Vladimir Nazor iz Stanišića emitira se na valovima Radio Fortuna, na frekvenciji 106,6 Mhz, subotom od 16 do 17 sati. Vijesti ove produkcije, u tekstualnom obliku, mogu se pročitati na internetskom izdanju Novog Radio Sombora.

VINKOVAČKA TELEVIZIJA

Televizijska emisija *Hrvatska rič iz Vojvodine* u trajanju od 45 minuta, emitira se petkom od 21 sat i 45 minuta. Emisiju realizira redakcija NIU *Hrvatska riječ*.

Zapis s terena

Plivanja koja pune srce

I ma nešto u osmijehu što je tako prirodno, čisto i očaravajuće. Biti na odmoru, na moru, prekrasno je i u tom kontekstu osmjehivanja. Svi ti se smiješe. U prolazu, susretu, sudaranju. I prije nego što sam otišla na godišnji odmor imala sam situaciju da sam srela poznanika, na putu do posla, rano ujutro i nitko ništa nije rekao, samo smo se smješkali. Lijepo. Ne moramo uvijek reći nešto glupo, samo da nešto kažemo. Zašto su nam potrebne riječi koje nemaju trenutnu svrhu kada postoji osmijeh koji govori puno više. Ne znam je li to samo meni ili je svima tako, ali kad mi se netko nasmiješi onako, u prolazu, imam osjećaj kao da me zagrio.

Tako je bilo danas. Veslala sam SUP-om u moru, na putu s plaže. Skrenula sam s »redovne« rute, jer sam se htjela približiti mještanima koji su lovili ribu iz čamca, u smiraj dana, i tu sam srela jednog veslača. Malo smo pričali, sve ono uobičajeno što ide uz upoznavanje i neobavezne razgovore. A onda smo samo razmijenili osmijeh u trenutku. Ne, nije bilo ništa posebno, ako osmijeh ne može biti poseban. Bio je to samo užitek. Kao rečenica koja se ne čuje, ne govori ništa konkretno, ali govori sve. Jako lijepo. Nadam se da svi imaju taj trenutak i da im osmijeh znači, da ga dožive.

Više od očekivanja

Novi Vinodolski je više od onoga što sam očekivala. Kao što sam već spomenula, bila sam tamo prvi, i jedini put do sada, prije trideset i četiri godine. A kad uzmemo u obzir da sam tada bila vrlo mlada, razumljivo je da nisam imala nikakvih sjećanja, pojma što me čeka. Najpovršniji dojam je da je Novi Vinodolski puno veći od onoga što sam zapamtila i očekivala. Nadalje, toliko je miran, nježan i ušuškao da jedva čekam da se vratim u njega, a tu sam tek treći dan i povratak nije ni blizu.

Previše sam rečenica započela s Novim Vinodolskim... i vrijeme je da se bacim na konkretna iskustva.

Plan je bio, kako su prošla tek tri dana, pisati ono što vodič nudi, ali ne želim preskočiti ono što sam doživjela. Što se tiče avantura, tu imam u ponudi plivanje i veslanje, pa krenimo redom.

Plivanje do otoka

Sam naslov zvuči toliko privlačno da mu nisam mogla odoljeti. Naravno, riječ je o otoku Sveti Marino koji je od kopna udaljen svega 200 metara, odnosno 204 metra, iako je sve to relativno s obzirom na to odakle krećete.

Uglavnom, budući da nismo imali konkretan plan za prvi dan našeg boravka ovdje, prepustila sam se spontanosti. Izmjerila sam blizinu, malo pročitala na informativnim pločama i zaplivala. Otok je lako dostupan s mora i vrlo brzo sam bila na njegovom tlu. Dolazite li s kopnene strane Novog Vinodolskog, odmah će vas dočekati ploča sa sjajnom pričom o ruži vjetrova: »Na otoku Sv. Marinu pušu vjetrovi sa svih strana jer je morem povezan sa cijelim svijetom. Sjednite na klupu na kojoj je zapisan lokalni naziv vjetrova otplovite s njim i mirno vam more gdje god bili«. A da paket bude još zabavniji napravljeno je osam klupa za sjedenje koje su dobile nazive po vjetrovima koji pušu i nalaze se na onim stranama otoka s kojih taj vjetar puše. Uz sve navedeno, klupe su orijentirane u dva smjera, prema kapelici i prema moru. Za neke vjetrove, poput poznate bure, ili širokog, sam čula, no neke sam, priznajem, tek sada upoznala. Da budem iskrena, neke sam i zaboravila. Uglavnom, cijeli popis vjetrova je: maestral, tramuntana, bura, levant, jugo, pulenat, lebić i široko. U središtu otoka nalazi se kapelica svetog Marina, za koju se objašnjava da potječe iz gotičkog razdoblja. Crkva s otokom čini ambijentalnu cjelinu i na neki je način simbol grada. Na kamenom natpisu iz 3. ili 4. stoljeća koji je otkriven na otočiću spominje se ime rimske carice Helene. Nešto što je meni osobno bilo zanimljivo, a izgledalo je kao osmatračnica jer nisam znala čemu služi, je tuner. Tek kasnije sam otkrila da se tako zove. Do tada smo svi mislili da je to nešto za što se vezuju jahte. Ali ne, otok je nekada služio ribarima za lov na tune, pa ovo s tunerom ide uz cijelu priču.

Čini se da je otok sam po sebi dovoljno šarolik, da ovdje moram stati, a ostatak doživljaja zaokružiti u sljedećem broju.

Gorana Koporan

Obiteljski nastup na Subotičkom polumaratonu

Filip, Mateo i mama Tatjana

Na startu petog Subotičkog polumaratona u nedjelju, 28. kolovoza, našlo se više od 1.500 trkača i trkačica iz Srbije i inozemstva (13 država), a među

njima bila je i **Tatjana Ljubić** skupa sa svojim sinovima **Filipom** i **Mateom**. Uspješno su istrčali prvu od tri natjecateljske dionice (5 km), a nakon prolaska kroz cilj, još uvijek zadihani ali i izuzetno zadovoljni, odazvali se našem pozivu za kraći razgovor. Prvi je pred naš mikrofon izašao stariji sin, dvanaestogodišnji **Filip Marko**.

»Uspio sam istrčati utrku od 5 km na Subotičkom polumaratonu i jako sam zadovoljan postignutim rezultatom (Filip je na cilj stigao nekoliko minuta prije mame i brata). Mnogi kažu kako je trčanje u biti i 50 posto razmišljanje i Subotica mi je bila posve drugačija kada sam je doživio iz kuta jednoga trkača. Bilo je jako zanimljivo i čini mi se kako je vrijeme utrke brzo prošlo. Malo sam se umorio, jer je bilo zbilja vruće, ali se ne žalim. Vrijedilo je«, nasmijao se najbolje plasirani trkač iz obitelji.

Prva utrka

Svoju prvu utrku, uz asistenciju mame Tatjane, istrčao je i najmlađi član obitelji, devetogodišnji **Mateo Marko**. I njegovo lice je krasio zadovoljni osmijeh.

»Bilo je malo teško istrčati cijelu utrku, ali mama je bila pored mene i hrabrila me je sve vrijeme. Imao sam male krize, kada sam i mislio odustati, no mamina podrška mi je dala snage da nastavim trčati i stignem do cilja. Lijepo mi je bilo što sam imao navijača, a još ljepše što sam znao kako ću nakon utrke, ako izdržim, dobiti medalju. Ovo je moja prva utrka na Subotičkom polumaratonu i sve je bilo fantastično.«

Idejna začetnica ove prekrasne obiteljsko-trkačke storije, naravno, bila je mama Tatjana Ljubić, koja je nakon uspješno istrčane utrke na 5 km bila ponosna na svoje sinove. Ali i na sebe.

»Rekreativno se bavim trčanjem i prvi puta sudjelujem na Subotičkom polumaratonu. Izabrala sam najkraću natjecateljsku utrku kako bih mogla sudjelovati i trčati skupa

Pobjednici

Đuro Borbelj iz Atletskog kluba *Apatin*, s istrčanim vremenom od 1:14,33 na stazi dužoj 21 km, pobjednik je V. Subotičkog polumaratona. U ženskoj konkurenciji trijumfirala je **Nora Trklja Boca**, jedna od promotorica polumaratona, s vremenom 1:25, 51.

sa svojom djecom. Doživljaj je sjajan, iskustvo nezaboravno jer je bilo puno trkača iz zemlje i inozemstva, puno navijača, uz nadasve odličnu atmosferu u gradu. Djeci nije bilo lako trčati, ali su uz moju i podršku drugih trkača uspjeli prebroditi krize i uspješno stići do cilja u realno sjajnom vremenu za njihov uzrast. Iskustvo je jako lijepo i preporučila bih ga svim obiteljima.«

D. P.

KOŠARKA

Hrvatska na EP-u

U petak, 2. rujna, muška košarkaška reprezentacija Hrvatske starta na Europskom prvenstvu koje se održava u zajedničkoj organizaciji četiri države (Njemačka, Italija, Češka i Gruzija). Izabranici **Damira Mulaomerovića** igrat će u Italiji, u skupini C protiv momčadi domaćina Italije, Grčke, Ukrajine, Velike Britanije i Estonije. Četiri prvoplasirane momčadi iz četiri skupine izborit će plasman u osmini finala, a završnica će se igrati u Berlinu (Njemačka).

NOGOMET

Poraz Hajduka

Unatoč velikoj podršci s krcatih tribina stadiona u Poljudu nogometaši *Hajduka* nisu uspjeli iznenaditi *Villareal*, najvećeg favorita kvalifikacija za plasman u Ligu konferencije. Španjolci su slavili i u uzvratu (2:0), a Splitsanima ostaje fokus na domaćim natjecanjima u 1. HNL i Hrvatskom nacionalnom kupu.

VATERPOLO

EP u Splitu

Ovoga tjedna u Splitu je započelo Europsko prvenstvo u vaterpolu, a momčad domaćina igrat će u skupini B u kojoj se još nalaze i Grčka, Francuska i Malta. Pobjednici skupina igrat će izravno u četvrtfinalu dok će druga i treća reprezentacija razigravati u osmini finala. Veliko finale je na programu za 10. rujna.

POGLED S TRIBINA

Euro *Dinamo*

Istina, tek nakon produžetaka i velike borbe tijekom regularnog dijela uzvratnog susreta kvalifikacijskog play offa protiv norveškog *Bodo Glimta*, nogometaši *Dinama* uspjeli su izboriti visoku pobjedu (4:1) i plasman u skupine Lige prvaka. Hrvatski prvak uspio je, osmi puta, izboriti mjesto u europskoj eliti i mogućnost natjecanja s najboljim klubovima Staroga kontinenta. Ždrijeb je, dan kasnije, moglo bi se reći bio relativno naklonjen i *modri* će ove euro jeseni igrati u skupini E skupa s velikanima *Milanom* i *Chelseom*, te austrijskim prvakom *Salzburgom*. Skupinu otvara susret na Maksimiru protiv *londonskih plavaca* za koje igra **Mateo Kovačić**, a zanimljivo je istaći kako i kod oba sljedeća rivala igraju hrvatski legionari u Milanu – **Ante Rebić**, dok su u *Salzburgu* **Luka Sučić** i **Roko Šimić**. Sva tri susreta pred domaćom publikom donijet će *Dinamu* pune tribine i odličnu financijsku dobit, uz očekivanu garantiranu zaradu od najmanje 20,2 milijuna

eura samo za plasman u skupine Lige prvaka. Plus, svaka pobjeda donosi dodatnih 2,8 milijuna eura, a neodlučni rezultat 930.000. Vrijedno je istaći kako će od *Dinamovog* plasmana među 32 najbolje europske momčadi imati koristi i svi ostali hrvatski klubovi jer će im na ime tzv. solidarne uplate od HNS preko UEFA na račun biti uplaćeno po 500.000 eura.

Očekuje nas lijepa i nogometno vruća jesen, jer će se zbog predstojećeg Svjetskog prvenstva svi susreti u skupinama Lige prvaka igrati po ubrzanom ritmu. Prvo kolo je na programu 6. rujna (*Dinamo* – *Chelsea*, 18.45), drugo kolo 14. rujna (*Milan* – *Dinamo*, 18.45), treće kolo 5. listopada (*Salzburg* – *Dinamo*, 18.45), četvrto kolo 11. listopada (*Dinamo* – *Salzburg*, 21.00), peto kolo 25. listopada (*Dinamo* – *Milan*, 21.00) i šesto kolo 2. studenoga (*Chelsea* – *Dinamo*, 21.00). Podsjetimo, dvije prvoplasirane momčadi izborit će plasman u osmini finala, dok će trećeplasirana ekipa na proljeće igrati u šesnaestini finala Lige Europe. *Dinamo* nikada u svojoj modernoj povijesti nije uspio proći skupinu, pa je ovo možda povijesni trenutak za ovu generaciju pod vodstvom trenera **Ante Čačića**.

D. P.

Narodne poslovice

- * Tko malo želi, malo tog mu i nedostaje.
- * Pametni su došli pameti zahvaljujući greškama.
- * Izgubljeno je samo ono čega se odrekneš.

Vicevi, šale...

Kaže majka kćerki:

- Kćeri moja, ovaj tvoj muž se baš ne raduje kad vam dođem u goste.
- Ma ne, mama, on je takav opušten i sporo misli. Raduje se tek kad odeš.

Sjede dva pijanca na klupi u parku i jedan kaže:

- Au, al' sam se napio, sve duplo vidim.
- Ovaj drugi vadi 100 eura i kaže:
- Evo da ti vratim onih 200 eura što ti dugujem.

Mudrolije

- * Veliki čovjek postavlja stroge zahtjeve za sebe, mali čovjek ih postavlja drugima.
- * Tri puta vode do mudrosti:
 1. razmišljanje – ono je najplemenitije,
 2. odgoj – on je najlakši,
 3. iskustvo – ono je najneugodnije.

Vremeplov – iz naše arhive

Prvašići, OŠ Ivan Milutinović, 2013.

Iz Ivković šora

Krušac

Piše: Branko Ivković

Faljnjs, čeljadi moja. Jeto, ja uranijo pa pošvrigo po avliji, opet sam se zaodio sa svinjama. Veli mi moj komšo Periša da samo tiram u trvalo. Al pak, ja sam tako naviko pa nek košta šta košta. No, da ne duljim, ponamirivo pa kad se ruča moram opraviti čatorne. Stare su protekle još one prijašnje godine, a nikako da i zaminim; sad ću, pa onda ću, pa nikako. E, sad kad me moja snaš Jela dobro izružila, ja se latio, al prvo ću ručat kako Bog zapovida. Sio pa uzo kruv u ruku, a on lak kugod per-ce, a bili ko anemičan čiča božem prosti. Kaže Jela šta meću u njeg kad je taki naduvan. A šta misliš šta bi mećali, kojikaki veštački stvorevina da što prija i što većma naraste. Ujtru kad ga čovik donese iz dućana jal pekare, svedno ko di ide, taki je mekan, kad ga ideš oteže se kugod buble guma, a čim se oladi sav se niki ukoči i osipa. Gledim ja u njeg, gleda on u mene, a ja se mislim da mi je sad onog kadgodašnjeg majkinog kruva iz one njezine pletene koterice. To je bio krušac, čeljadi, da ga nije bilo u Ivković šoru a i šire. Zimi je osto dobar i nedilju dana, a liti do po nedilje. Tačno se sićam, čeljadi moja, kako je majka to radila. Prvo bi nasijala brašna, jal brašno mora uvijek bit friško prosijano da dobije ajera, pa bi onda skinila s banka od peći sasušeno tisto što je ostalo od prošlog puta za kvas, dobro ga izdrobila i rasula po brašnu, posula soljom pa nalila vode, koliko je kila brašna ide polak litara vode, kad je sve pomećala ondak je to lipo zakuvala u malim načvama i prikrla bilom postavnom krpom pa još pokrila kožuvom i ostavila da se krene. Kad se tisto digne skoro da će pobić iz načava, onda se prikuva. Ako oće čovik da mu kruv budne lip i domaći, ondak mora proć jedno dobra četiri sata dok se ne zakuva pa dok se ne ispeče, ako se daborme u parasničkoj peći loži. A kad se nije ložilo, onda u krušnoj peći opravljenoj u kraj avlije. Peć se ložila ogrizinama od kuružnje jal granjom, ni se makar šta ložilo u peć di se kruv peko. Ne ko sad što lože makar kaku uncutariju, artije, kartone a najviše nejlonski drongulija. No, kad je peć bila užarena, majka bi metnila ruku u nju i ako je morala izvaditi dok nije izbrojila do četiri, peć je bila dosta vruća da se kruv metne u nju. E, to vam je bio kruv, čeljadi, a ne ovo sad! A tek lepanja pri plamenu, pa vruć krumpir u kori s mladim pućijim sirom... Ta šta divaniti. Kadgod se lipče živilo, više se radilo al se borme lipče živilo pa nek se moderira i divani ko šta oće. Nisi imo kojikake fantazije telefone i kompjutre već si oćo kod čovika, kazo kaka ti nevolja, on te zvao da sidneš, da se ko ljudi izdivanite pa tek onda o nevolji, a sad... Šta da vam velim? Sad brat rođeni nema vrime-na s bratom divaniti, žuri se vamo-onamo i u tim žurenju proće nam život. Popo prikriži i gotovo, bio pa ga više nije. Ne sviđa se meni ovo, čeljadi, ne sviđa. Ne vodi na dobro, pa nek divani ko šta oće. A o ovim silnim divanima i kojikakim kalamljenjima bolje ni ne misliti. No, valjdar će dat Bog pa će i svitu doć u glavu pa će i on kast koju rić. Ajd, zbogom.

Rič po rič

Express

Piše: Željko Šeremešić

I tako škula, moderno kazano »express«, došla, da sam ju naručio ne b' tako brzo došla, a raspust ko da ni ni bio. No, ja se navikao na baka Janju i druge i klupčicu te mi sad već postalo i ružno kad nediljo tri-četir put ne odem na divan. Sad već niko i ne javlja kad triba doć na klupčicu već sam odem pridveče i čekam. Vidim da stižu, juru, što b' ja reko ko vitar. Posidale. Baka Janja volji da ona počne prva pa će: »Eto, čeljadi moja, ovi dana se baš ko i ništa ni ispodešavalo koliko znam, ni u selu a ni u svitu. Al eto ja bi se pofaljila da smo se mi ponovili. Ta vala prikjuče smo se za užinom divanili kako više niko nikog neće gnječit po leđi, noga, vratu, što j' kadgode velika potreba kad ono juče užinamo a u dvor ulazi nikako stransko čeljade što bi rekli. Na uniforme mu piše 'espres' i pita ko j' taj i da taj ima 'espres' poštu. Ja se mislim šta j' sade to«. I tako moja sna se javi, potpiše i plati i objašnjava da j' ona naručila jedan kako kaže »univerzalni masažer«, a to bi vam bila nikaka mirakula koji gnječi i šta sve ne radi i ovi su to već »exspress« doneli. Pa će ope baka Janja: »Eto, čeljadi, jeste vidili kako j' to danaske: naručiš i ne okreneš se, sutra se probudiš ono već stiglo«. Baka Manda se nastavlja ričma da joj drago da j' saznala šta znači ta rič »exspress«. Jer tu rič često kogod u kuće spominju, a njoj sramota pitat šta j' to, jel kako jilo jel za pit, jel za šta drugo? Sad vidi da j' to ono što vala bržje ne mož bit, da kaže najbržje. Vidim strina Evča, što b' ja reko političarka, naštudirala da i ona štagod kaže pa će: »Čeljadi, jest, jest danas je mlogo stvari 'express' no mi se tribamo pouzdat najviše u našu politiku jel ona je najcigurnija. Tu nema 'express' već se sve natenane proštudira kako će i šta bit. Politika triput izmiri, a jedanput siče. Jel tu kad promašiš, onda se svi češu«. E, mislim se, kako ova uvik ode svojim putem, o čega god se divanimo ona sve na politiku. E, sade već i ja znam da potli strina Evčini riči baka Marici vala »exspress« mrak spadne na oče pa vala već ko na kake utakmice skoči, ojidita viče: »Ta sve natenane u naše politike, ka' smo ono već izbirnili vlast a mi još nemamo ni vladu. Jedni potli nas izbirnili pa već istu prominjili a naši se študiru, študiru. A skupoća ide, leti. Cili svit divani kako će svega dobrano falit a mi sve natenane. E, sade se, čeljadi moja, mora 'exspress' radit, a ni da niko ne zna šta i kako nam se nazimu piše«. Na to će oma i baka Tonka: »E, stvarno čeljadi baš danaske sve 'exspress'. Ni podigla nisam redovno penziju, a već nemam. Niki dan bio Uskrs, a sa' će evo sam što ni Božić. Bome mi baš ovaj život prošo 'express' ko da sam niki dan bila divojka pa momci trčali za mnom, a sade vala da sam jedina na svitu niko mi ne bi tio«. Na kraju baka Janja gleda u mene, a znam da mi već i odviše poštiva makar sam dite pa sam klimne glavom. A ja šta ću, priprazio i ja par riči pa im objašnjavam da danaske skoro sve mož »express«, pa još naspomenem kako često zvona zvonu izgleđe da j' i umrit lako, da ne kažem najlakše, baš mož »express«.

U NEKO LIKO SLIKA**15. Etnokamp**

Garnir paprikaš

Još uvijek se u srijemskim selima pripremaju stara tradicionalna jela. Recepti se desetljećima prenose s koljena na koljena, uz neke male izmjene koje su stvar ukusa članova obitelji. Tako je i u Sotu, srijemskom selu u šidskoj općini, smještenom u najzapadnijim dijelu Fruške gore, gdje se često pripremaju »starovinska« jela na način kako su ih pripremali njihovi stari.

Nismo se dvoumili oko odabira kućanstva koje ćemo posjetiti jer smo se više puta uvjerali u kuharske sposobnosti naše domaćice **Vesne Šafarik**. Srdačno nas je ugostila nedjeljom, jedinog dana u tjednu kada se obitelji u selu odmaraju. Nakon degustacije srijemskih delicija upoznala nas je s receptom starog sotskog jela, garnir paprikašom, koji se nekada u Sotu pripremao četvrtkom.

»Riječ je o pilećem paprikašu s domaćim širokim rezancima. Naši stari su govorili da je paprikaš svečano jelo, posebno garnir paprikaš koji se nekada isključivo pripremao od divljeg pijetla. Danas se garnir paprikaš češće priprema od pilećeg mesa, ali povremeno i od pijetla, što zahtijeva duži tijek pripreme. Meso od pijetla je tvrđe, cr-

venije i kvalitetnije jer se oni hrane na prirodan način. Za kuhanje je potrebno oko dva i pol sata, dok je za kuhanje garniranog od pilećeg mesa potrebno oko sat i pol. Ovo jelo sam naučila kuhati od svoje prabake«, kaže naša sugovornica i dodaje da se ovo ukusno jelo održalo zbog tradicije, ali i dobrog prepoznatljivog okusa.

»Nekad je to bilo sirotinjsko jelo, a sada je luksuzno jer je sve manji broj domaće peradi u kućanstvima. Ljudima je danas lakše kupiti pile i jaja nego da ih sami proizvedu. Naša obitelj se još uvijek drži tradicionalnog načina proizvodnje: gajimo svoje piliće, imamo domaća jaja, a brašno donosimo iz mlina. Sve sastojke koji su potrebni za pripremu garniranog proizvodimo u svom kućanstvu. Luk paprikašu daje gustinu i slast, zato ga i koristimo u većoj količini za pripremu. Netko voli začineniji, crveniji, ljući paprikaš, a netko opet voli da paprikaš bude svjetlije boje. Mi u obitelji više volimo ljuće.«

Sastojci:

pile (1,5 kg) ili jednogodišnji pijetao iste težine
svinjska mast
luk
sol
vegeta
crvena začinska paprika
voda

Priprema:

Za garnir paprikaš je potrebna količina luka u onoj mjeri kolika je težina mesa. Luk se sitno nareže, pirja se dok ne omekša. Kad luk dobije zlatno staklasti izgled, stavlja se u njega pileće meso isječeno na komade. Meso se nalije s malo vode i začini vegetom, solju i crvenom domaćom slatkom ili ljutom začinskom paprikom, ovisno od želje domaćice. Dok se meso kuha, češće se dolijeva s manjom količinom vode, kako bi paprikaš bio slađi i ukusniji. Povremeno se promiješa i nakon sat i pol je gotov. Dok se paprikaš kuha, pripremaju se domaći rezanci koji nakon miješanja moraju malo odstajati kako bi se mogli lakše razviti.

Sastojci za široke rezance:

domaća jaja
brašno
sol
voda

Priprema:

Domaći rezanci rade se od bijelog brašna i moraju biti tvrde zamiješeni. Kada se svi sastojci sjedine, potrebno je da se tijesto odmara oko 15 minuta. Zatim se od tijesta oblikuju jufke, nakon čega se razvijaju valjkom za tijesto debljine oko 3-4 mm. Razvijeni listovi se zatim omotaju oko valjka za tijesto, prepolove se i režu ručno nožem. Rezanci se ne suše nego se odmah kuhaju u vodi. Spuštaju se u kipuću vodu i kuhaju se dok ne isplivaju na površinu. Zatim ce procijede u cjedilu i isperu hladnom vodom. Nakon toga se rezanci stavljaju na zagrijanu mast, da se ne slijepe. Potom se rezanci serviraju u jednu zdjelu, a garnir paprikaš u drugu i poslužuje se obitelji ili gostima.

S. D.

KuHaR tradicionalnih jela pripremamo uz potporu Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske.

Pretplatite se!

Uz popust od 20%

TUZEMSTVO

- ☐ 6 mjeseci = 1300 dinara
☐ 1 godina = 2600 dinara

*** INOZEMSTVO**

- ☐ 6 mjeseci = 75 eura
☐ 1 godina = 150 eura

Dostavite nam kopiju uplatnice i popunite adresu na koju želite da Vam stiže »Hrvatska riječ« svakog tjedna.

HRVATSKARIJEČ

Ime i prezime: _____
Ulica i broj: _____
Mjesto i zemlja: _____
Telefon i e-mail: _____

Hrvatska riječ u PDF-u

Pretplata na internetsko izdanje tjednika

- * Tuzemstvo: 1000 dinara godišnje
* Inozemstvo: 10 eura godišnje

Nalog otvorite na: www.hrvatskarijec.rs/pretplata

SWIFT: OTPVRS22
VOJVOĐANSKA BANKA
AD MS FIL. SUBOTICA
IBAN: RS35325960160000218862
NIU Hrvatska riječ,
Trg cara Jovana Nenada 15/II, 24000 Subotica.

Ovu narudžbenicu i uplatnicu pošaljite na adresu uredništva:
NIU »Hrvatska riječ«,
Trg cara Jovana Nenada 15/II,
24000 Subotica
Uplatu izvršiti na broj žiro računa
325950060001449230

*Zbog povećanja troškova dostave novina primorani smo povišiti cijenu pretplate.
Hvala na razumijevanju.

RADIO MARIJA

NOVI SAD	90,0 MHz
SUBOTICA	90,7 MHz
SOMBOR	95,7 MHz
VRDNIK	88,4 MHz
NIŠ	102,7 MHz
LESKOVAC	107,4 MHz

ILI-ILI

Priključenje **BESPLATNO**

- + Birate između:
- 6 meseci po 1 dinar ili
- 12 meseci sa 50% popusta

Astra
Telekom

011 44 22 009

**ZNAM
TKO
SAM**